

Lunds Universitet
Sociologiska institutionen
Masteruppsats, SOCM02, 30 hp
Vårterminen 2009

Möten och bemötande

Om unga tjejers upplevelse av trygghet i Malmö

Författare: Vanna Nordling

Handledare: Johanna Esseveld

Abstract (Vanna Nordling)

Experienced safety is difficult to measure, as it treats subjective feelings and these do not always coincide with crime rates. In addition, women, immigrants and poor people often report lower levels of experienced safety, which implies structural causes. Many quantitative studies have been carried out on the subject of safety, crime and fear but there is still a need for more knowledge of experiences of safety and fear. The aim of this study is to investigate how young women in Malmö, Sweden, experience safety, in relation to space/place, meetings with strangers and develop strategies to feel safe. Focusing on the everyday experiences of young women, I investigate how the intersections of social categories of sex, class, race, sexuality and age, structure the women's feelings of safety in public spaces and how they act to feel safe in these spaces. Through focus group interviews, written stories and participant observation, I analyse the experiences of a sample of young women living in different parts of Malmö. An intersectional perspective is used as a framework and starting point for the analysis.

Feminist and sociological theories – on bodies, places and the role of the stranger – are used to analyse the women's experiences at a more concrete level. Feminist theories focusing on the body and the relationship between bodies and places imply that subjective experiences are influenced by intersecting structures. But these theories also emphasize that the individual has possibilities to act and change her/his position. Lastly, sociological theories about the stranger imply that meetings with others influence experiences of safety. In sum, the young women experience their homes and own neighbourhoods as the safest places. To “feel at home” is related to knowing people and places. The women are used to meet strangers and they know how to handle these meetings, but strangers acting in unpredictable ways make them feel uncomfortable and unsafe. Different bodies are also perceived as strangers in different places. The young women use various strategies to “fit in” to places in the city. The subjects' strategies in their meetings with strangers are influenced by intersecting structures of sex, class, race, sexuality and age. To create a safer city is, therefore, complex, but policies to increase safety need to increase the possibilities for different bodies to use the city.

Keywords: safety, intersectionality, the stranger, body, young women

Nyckelord: trygghet, intersektionalitet, främlingen, kropp, unga tjejer

Tack till...

Jag vill först och främst tacka alla de tjejer som ställt upp i intervjuer och skrivövningar och därmed gjort denna studie möjlig! Det har varit spännande att tala med er och var och en av er har gett mig nya insikter.

Flera personer har med stort engagemang hjälpt mig att komma i kontakt med tjejerna. Jag vill särskilt tacka Julia Hedberg, Yona Kimhi och Sengül Güngör för deras engagemang i detta. Stort tack även till Fahrudin Zejnic, Pernilla Nordwall, Rosa Jansson, Leif Holmstedt, Li Lövdén och Minna Niemi som har hjälpt mig att förmedla kontakter och tagit sig tid att hjälpa mig.

För givande diskussioner under studiens gång vill jag särskilt tacka Anna Kaijser, Karin Krifors och Sofi Ohlsson. Anna och Karin har dessutom varit till stor hjälp med synpunkter och genomläsning av uppsatsen, liksom Cecilia Klugman, Maria Fagerberg, Linda Runvall och Emma Wallin.

Tack också till vänner och familj som på olika sätt har stöttat mig denna vår.

Slutligen vill jag tacka min handledare, Johanna Esseveld, för att hon trott på mig och gett mig det stöd jag behövt för att genomföra denna studie. Jag har verkligen uppskattat de råd jag fått och sett fram emot varje handledningstillfälle.

Innehåll

1. Inledning	5
2. Syfte och frågeställningar	6
3. Bakgrund, om upplevd trygghet	6
3.1 Olika grupper trygghet.....	8
3.2 Ungdomar och trygghet.....	9
3.3 Att skapa trygghet	11
4. Metod.....	12
4.1 Om positioner och positionering	12
4.2 Urval.....	15
4.3 Fokusgrupper.....	16
4.4 Skrivna berättelser.....	18
4.5 Deltagande observation.....	19
5. Teoretiska utgångspunkter och begreppsanvändning.....	20
5.1 Intersektionalitet – kategorier som samverkar på olika plan.....	20
5.1.1 Strukturer och subjektivitet	22
5.2 Plats, rum och kropp.....	23
5.2.1 Kroppen i rummet	24
5.3 Möten med främlingar.....	26
5.4 Teorier som samverkar.....	29
6. Analys.....	30
6.1 Intervjuerna	30
6.1.1 Tjejernas definition av trygghet	31
6.1.2 Trygga och otrygga platser.....	33
6.1.3 I mötet med andra människor.....	38
6.1.4 Att passa in; handlingsutrymme och strategier för att känna sig trygg.....	43
6.2 Skrivna berättelser.....	48
6.2.1 Högstadieklassen	48
6.2.2 Gymnasieklassen.....	50
6.3 Trygghetsvandring	52
7. Sammanfattande diskussion.....	53
8. Referenser.....	55
8.1 Otryckta källor.....	60
9. Bilagor	61

1. Inledning

Trygghet kan vara svår att mäta, eftersom det handlar om individuella erfarenheter och upplevelsen inte alltid sammanfaller med brotts- eller olycksstatistiken. Vissa samhällsgrupper känner sig tryggare än andra, kvinnor och utrikes födda är två grupper som oftare än andra uppger att de känner sig otrygga (BRÅ 2008a, 2009). Denna studie kommer att fokusera på unga tjejer och deras upplevelse av trygghet och otrygghet i Malmö. Ungdomar är en grupp som rör sig mycket ute i den offentliga miljön och därför exponeras de mer än andra grupper för situationer som innebär otrygghet (Unhoo 2008, BRÅ 2009). Det finns många kvantitativa studier som mäter upplevelsen av trygghet, i dessa mäts framförallt vilka grupper som känner sig otrygga (BRÅ 2008a, 2009, Malmö stad 2009a, Hale 1996). Denna studie undersöker istället hur ett antal unga tjejer upplever trygghet; hur de resonerar runt olika platser och människor samt vad som är centralt i deras vardagliga upplevelser av trygghet och otrygghet. Detta är ett område där flera författare efterlyser mer kunskap (Hale 1996, Unhoo 2008). Upplevd trygghet i stadsrummet har framför allt belysts av geografer och kriminologer och då ofta relaterat till den fysiska miljön eller till brott (se t.ex. Listerborn 2002, Andersson 2001, Heber 2007). Fokus i denna sociologiska studie kommer framför allt att ligga på bemötande och strategier som skapas för att känna sig trygg. Analysen sker ur ett intersektionalitetsperspektiv, sociala relationer som kön, klass, ”ras”/etnicitet och sexualitet lyfts fram som betydelsefulla för upplevelsen av trygghet i det offentliga rummet.¹ Centrala är också platsens betydelse för trygghet och teorier om *främlingen*, som utvecklats av flera olika författare utifrån Georg Simmels (1995b) arbeten. Studien inleds med en genomgång av tidigare litteratur om upplevd trygghet, delvis kopplad till rädsla för brott. Vidare presenteras studiens metod, som innebär en triangulering av fokusgruppsintervjuer, skrivna berättelser och deltagande observation. Studiens teoridel går djupare in på begreppet *intersektionalitet*, som ligger som ram för analysen, den belyser även teorier om struktur kontra subjektivitet, plats och sociologiska teorier om mötet med främmande människor i staden. Därefter presenteras materialet, som analyseras med utgångspunkt i studiens teoretiska utgångspunkter och centrala begrepp.

¹ Jag kommer i denna studie använda mig av begrepp som ”ras” och kön trots att jag ser dem som socialt konstruerade, för en problematisering av detta se studiens teoridel.

2. Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att undersöka hur upplevelsen av trygghet kan kopplas till plats/rum, bemötande och strategier för att känna sig trygg. Utifrån unga tjejers² vardagliga erfarenheter av staden kommer att belysas hur faktorer som kön, ”ras”/etnicitet, klass, sexualitet och ålder påverkar upplevelser av trygghet i det offentliga rummet samt hur tjejerna själva agerar för att känna sig trygga. Studiens övergripande frågeställning är:

Hur strukturerar sociala relationer såsom kön, ”ras”/etnicitet, klass, sexualitet och ålder upplevd trygghet, erfarenhet av olika platser, möten och strategier för att känna sig trygg?

Studien har även byggts upp utifrån följande mer empirinära frågeställningar:

Hur tolkar tjejerna trygghet?

Hur hänger plats och identitet ihop, när det gäller upplevelsen av trygghet?

Hur påverkar andra människor (kända och främlingar) upplevelser av trygghet i det offentliga rummet?

Anser tjejerna att det är viktigt att ”passa in” på olika platser för att känna sig trygga? Vilka strategier använder de för att ”passa in” alternativt känna sig tryggare?

3. Bakgrund, om upplevd trygghet

Trygghet är ett begrepp som kan definieras brett, det kan röra sig om allt från ekonomisk situation till fysiskt skydd. Många författare har även betonat den fysiska miljöns vikt för att känna sig trygg på en plats (Listerborn 2002, Lilja 1999, Hale 1996). Anita Heber (2008) pekar på att det i diskussioner om trygghet förekommer både positivt- och negativt laddade begrepp. Negativt laddade är begrepp som rädsla, oro och risk medan positivt laddade är säkerhet, tillit och trygghet. I definitionen av trygghet kommer de andra begreppen in, trygghet kan till exempel vara ”avsaknad av rädsla, oro och risk” (Heber 2008:11). I denna studie kommer trygghet och otrygghet framförallt att diskuteras utifrån upplevelser i det offentliga rummet. I Sverige är den

² Jag har valt att använda ordet ”tjej” eftersom det är ett ord tjejerna själva använder och eftersom termen ”unga kvinnor” kan upplevas som alltför otymplig.. Fanny Ambjörnsson (2004:29) resonerar på ett liknande sätt, hon säger även att termen ”flickor” lätt får en anstrykning av infantilisering”.

upplevda otryggheten högst i de stora städerna (BRÅ 2009). När vi rör oss utomhus i staden möter vi ständigt främmande människor som vi måste förhålla oss till, ett viktigt begrepp i förståelsen av trygghet blir därför tillit till andra människor (Bauman 1995, Asplund 1991). Heber (2008) menar att tillit kan kopplas till oro för brott. Människor med väl fungerande sociala relationer (och därmed större tillit till andra) oroar sig ofta mindre än andra, oron kan också kopplas till en osäkerhet över vad andra människor ska ta sig för. Därför är även rädsla för brott, ett studieområde som angränsar till studier av trygghet, centralt i denna genomgång. Som vi ska se, kan både rädsla och trygghet även kopplas till platser i staden.

Det finns en mängd studier som kvantitativt mäter upplevelsen av trygghet. Brottsförebyggande Rådet och Polismyndigheten är några av de som regelbundet utför enkätundersökningar, även här förstås otrygghet utifrån rädsla för brott³ (se BRÅ 2009, Malmö stad 2009). Enligt Björn Klarqvist (2004) är det dock svårt att mäta upplevd trygghet, eftersom det handlar om en subjektiv känsla, man ska därför vara försiktig i tolkningen av resultaten i dessa mätningar.⁴ Det är lättare att istället mäta säkerhet (t.ex. antal anmälda brott), Klarqvist menar dock att säkerheten säger relativt lite om tryggheten. Visserligen finns det ett samband mellan antalet brott och upplevd trygghet, men Klarqvist skriver att begreppen ofta motsäger varandra. Säkerhetsåtgärder kan skapa en tydligare skiljelinje mellan de som är ”innanför” och de som är ”utanför” och kan på så sätt öka otryggheten och till och med provocera fram brott (Klarqvist 2004:21, se även Listerborn 2002). Chris Hale (1996) går i en amerikansk artikel igenom litteraturen som behandlar rädsla för brott och menar att själva rädslan är viktigare än de verkliga erfarenheterna när det gäller upplevelsen av brottslighet. Hale menar att rädsla för brott kan öka brottsligheten, om det får fler att stanna hemma och därigenom minska den vardagliga kontrollen av offentliga plaster. Enligt Hale beror rädslan framförallt på att man upplever att man är sårbar och inte har möjlighet att försvara sig. Tre grupper har identifierats som särskilt rädda: kvinnor, äldre och fattiga. En annan faktor Hale lyfter fram är oförutsägbarhet; detta gäller både i mötet med främlingar och i en eftersatt fysisk miljö (se även Heber 2007). Leslie Moran och Beverly Skeggs

³ I Nationella Trygghetsundersökningen (BRÅ 2009) mäts upplevelsen av trygghet utifrån om människor är oroliga för att utsättas för brott, känner sig otrygga när de är utomhus en sen kväll, anpassar sitt beteende (genom att ta en annan väg eller helt avstå från en aktivitet) på grund av otrygghet eller upplever att deras livskvalitet påverkas av otrygghet. Polismyndigheten har liknande frågeställningar.

⁴ På ett liknande sätt påpekar Elisabeth Stanko (2003:3) att ”what violence *means* is and will always be fluid, not fixed; it is mutable”.

(2004) menar att rädsla för brott (då särskilt våldsbrott) kan definieras brett och kopplas till ontologisk säkerhet, känslan av att vara trygg och ha kontroll över sitt liv.

3.1 Olika gruppers trygghet

I den Nationella Trygghetsundersökningen, NTU 2008, (BRÅ 2009) kan vi se att särskilt kvinnor och personer födda i utlandet känner sig otryggare än andra grupper. Kvinnors rädsla har inom en del forskning setts som irrationell eftersom kvinnor råkar ut för färre våldsbrott än män men ändå oftare uppger att de är rädda (se Hale 1996, Listerborn 2002). Forskare med ett feministiskt perspektiv har dock visat att det finns flera olika förklaringar till kvinnors känsla av otrygghet. Jacquelin Burgess (1998:116) påpekar att "what is perceived to be real is real in it's consequences". Hon menar att rädslan har strukturella orsaker och att genderiserade upplevelser av otrygghet samspelar med andra sociala strukturer. Detta leder till "voluntary self-exclusion"; kvinnor och andra utsatta grupper, såsom etniska minoriteter, undviker vissa platser (till exempel parker) under vissa tider på dygnet (framförallt kvällstid) (Burgess 1998:126). Enligt Carina Listerborn (2002) är sexuellt våld vanligare än statistiken visar och Hale (1996) påpekar att kvinnor oftare än män utsätts för kommentarer och trakasserier, händelser som påverkar upplevelsen av trygghet men inte direkt anmäls.⁵ Men även Listerborn pekar framförallt på strukturella ojämlikheter: hon menar att kvinnor snarare är rädda för män i allmänhet än för brott. När det gäller just kvinnors rädsla betonar Listerborn vikten av att se till att många kvinnor tolkar stadsmiljön utifrån ett risktänkande; rädsla för överfall, och då särskilt våldtäkt, är någonting som direkt påverkar kvinnors vardag och gör att vissa väljer att stanna hemma i mycket större utsträckning än män. Birgitta Andersson (2001:60) talar om "rädslans rytmer" – de små beslut i vardagen som tas för att känna sig trygg, till exempel att undvika vissa platser, förflytta sig extra snabbt eller "gå som en man".

Enligt Hale (1996) har det, främst i nordamerikansk forskning, kommit fram tydliga samband mellan upplevd rädsla och variabler som "ras", inkomst och utbildning. Han pekar på att människor i lägre socioekonomiska grupper har mindre möjligheter att försvara sin egendom och att undvika otrygga situationer. Hale, och likaså Heber (2007), lyfter även fram rasistiskt relaterade våldsbrott som ett problem (se även Sahlin och Åkerström 2000, Stanko 2003). Denna

⁵ Enligt NTU 2007 (BRÅ 2008a) uppger var tionde kvinna i åldern 16-25 att de blivit trakasserade under år 2006, i jämförelse med snittet som ligger på fem procent.

typ av brott kan, enligt Heber, leda till att människor som tillhör etniska minoriteter känner sig rädda på platser där majoritetsbefolkningen känner sig trygg. I Brottsförebyggande Rådets rapport *Otrygghet och segregation* (BRÅ 2008b) framkommer att låginkomsttagare och lågutbildade känner sig otryggare än resursstarkare personer, otryggheten är, även i denna studie, större bland utrikes födda jämfört med personer födda i Sverige. ”Låginkomstområden”, och då särskilt utsatta områden, har en högre andel invånare som upplever otrygghet jämfört med andra områden, detta beror dels på en större koncentration av resurssvaga invånare men rapporten visar även att resursstarka personer i dessa områden upplever en större otrygghet (BRÅ 2008b, sid. 8). *Ryktet* kan i detta fall vara relevant för hur ett område upplevs. Enligt Ericsson et. al. (2000) bidrar media till att skapa stigmatiserade bilder av vissa förorter som kan vara svåra att förändra. Samtidigt finns det studier som visar att de som bor i områden som upplevs som otrygga själva känner sig trygga i området, Sandra Walklate (2000:243) visar i en brittisk studie att ”being local”, och alltså känna andra i området, bidrar till att man känner sig trygg (se även Uhnöo 2008 för liknande resonemang i en svensk kontext). Tryggheten är också högre i områden där invånarna är delaktiga och BRÅs rapport drar slutsatsen att ”inte bara invånarnas ekonomiska resurser är relevanta i sammanhanget utan att också brist på sociala resurser är väsentliga för att förklara människors otrygghet” (BRÅ 2008a, sid. 8, se även Hale 1996). Detta kan relateras till Robert D. Putnams (1993) teorier om *socialt kapital*, Putnam menar att interaktion mellan samhällets medborgare leder till ömsesidig tillit och ligger till grund för en fungerande demokrati. Även Listerborn (2002) kopplar trygghet till demokrati, hon menar att det är ett hot mot demokratin om tryggheten inte kommer alla till del.

3.2 Ungdomar och trygghet

Enligt Heber (2007) har det funnits ett fokus på äldre människors rädsla som har inneburit att barns och ungdomars rädsla inte har studerats lika mycket. I NTU 2008 kan vi se att gruppen äldre i störst utsträckning uppger att de ”*inte alls går ut*” på grund av otrygghet, medan gruppen unga vuxna (20-34 år) oftast uppger att de känner sig otrygga ”*när de vistas ute*” (BRÅ 2009, sid. 12). Unga vuxna är också den grupp som oroar sig mest för våldsbrott. Det finns alltså skillnader i upplevd otrygghet beroende på ålder och det är inte alltid de äldre som är mest otrygga. Enligt Barnombudsmannen (Nordström 2004) känner sig unga (10-17 år) trygga i sitt bostadsområde, otrygghet upplevs framförallt på vägen till och från skolan. Studien visar också att unga flickor och barn till utrikes födda föräldrar känner sig otryggare än andra grupper av

barn. Enligt Heber (2007) är barn och ungdomar oftare rädda för andra i sin egen ålder, ungdomar i högstadiet är generellt mer rädda än ungdomar på gymnasiet. Hale menar att det under tonåren sker en förändring mellan könen i fråga om rädsla för brott, när ungdomar "emerge as 'sexual beings'" blir skillnaderna tydligare, och att det därför skulle vara av vikt att studera just denna period (Hale 1996:100). Detta kan även vara relevant i en svensk kontext, Ungdomsstyrelsen (2009) visar att ungdomars risker att utsättas för våldsbrott förändras utifrån hur gamla de är. För barn upp till 17 år är förövaren oftast en bekant till offret, detta gäller även för kvinnor över 18 år medan män över 18 i högre grad riskerar att misshandlas utomhus av någon de inte känner.

I en nyligen utförd studie, *Ungdomars tal om rädsla för våld*, analyserar Sara Uhnöo (2008) hur unga talar om rädsla. Enligt Uhnöo har unga ofta en aktiv och offentligt orienterad livsstil, detta gör att gruppen oftare än andra riskerar att hamna i situationer som upplevs som hotfulla. Uhnöo understryker att gruppen "unga" är heterogen och identifierar olika grader av rädsla hos de intervjuade ungdomarna, allt från de som är räddare än de flesta till de som är "ovanligt orädda" (Uhnöo 2008:14). Den allra största gruppen är dock den som uppger sig vara rädd endast i vissa situationer. I ungdomarnas tal konstrueras rädsla för våld ofta som "*rädsla för främmande unga killars eller vuxna mäns fysiska våld i offentliga miljöer*" (ibid. 18). Det handlar framför allt om främmande personer. Oförutsägbara personer som "fullgubbar" och psykiskt sjuka är exempel på kategorier som ungdomarna beskriver som obehagliga (ibid.). Det finns även vissa platser som upplevs som farliga och otryggheten varierar över tid, ungdomarna är främst rädda för våld efter mörkrets inbrott. Platserns otrygghet är också relativt beroende på *vilka* som förväntas vara otrygga, till exempel kan en plats vara otrygg för personer som kommer "utifrån" eller för vissa kategorier av ungdomar (såsom "snobbar" som befinner sig i utsatta områden) (ibid. 34). Att däremot "*känna sig hemma*" och känna andra i området anser ungdomarna skapar trygghet (ibid. 37). Uhnöo menar att "välkända områdets upplevda trygghet kan bero på en upplevd känsla av att där kunna kontrollera eventuella »farligheter«", människor som inte är från området konstrueras som potentiella hot (ibid. 38). Strategier för att minska rädslan ses av ungdomarna som en nödvändig och förnuftig anpassning av livet i staden, särskilt för kvinnor. Enligt Uhnöo sker många strategier som används för att undvika våld reflexartat och omedvetet, hon refererar här till Giddens begrepp "ontologisk säkerhet" (ibid. 41). Strategierna kan vara både undvikande-

och beredskapsstrategier, men alla har inte samma möjligheter att undvika farliga platser eller att försvara sig. Uhnöo påpekar att det finns en bild av kvinnor som offer för brott, och att den sexuella utsattheten (med våldtäkten som den stora faran) är central i detta. Tjejernas utsatthet kopplas till fysisk styrka, tjejer som upplever att de kan försvara sig är också mindre rädda.

3.3 Att skapa trygghet

Det pågår många trygghetsprojekt runt om i landet, ofta kopplade till lokala brottsförebyggande råd. Carina Listerborn (2002) menar att det går en skiljelinje mellan de teoretiker (och praktiker) som ser staden som någonting hotfullt och de som i stället ser stadslivet som en möjlighet. På ena sidan finns teorier influerade av Oscar Newman som snarare förespråkar mindre grannskap och menar att det behövs tydliga gränser i stadsrummet så att invånarna vet vad som gäller, han menar att det är viktigt med mindre enheter inom staden så att det finns ett *defensible space* där det lätt går att urskilja främlingar. På den andra finns Jane Jacobs teorier om det urbana som någonting positivt och där människor spontant hjälper varandra (se även Jacobs 1993). Jacobs menar att tryggheten är en biprodukt av ett väl fungerande stadsliv och att rörelse i staden leder till att människor kan vara både anonyma och känna sig trygga. Listerborn identifierar olika diskurser om trygghet och menar att Brottsförebyggande Rådet har ett starkt fokus på situationell brottsprevention – förändringar i den fysiska miljön som anses försvåra brott. Detta synsätt är influerat av Newman och enligt Listerborn finns risken att stadsrummet blir alltför stängt och privatiserat, samtidigt menar hon att en situationell brottsprevention kan vara nödvändig för att vissa grupper alls ska våga gå ut. Ett exempel på en strategi för att ta reda på vilka platser i staden som upplevs som otrygga är *trygghetsvandringar*, där de boende själva deltar i ”att undersöka både den fysiska och den sociala miljön utifrån ett trygghetsskapande och brottsförebyggande perspektiv” (BRÅ 2008c, sid. 6).

Man kan se dessa olika resonemang gå igen i aktuella satsningar på trygghet. Just nu pågår en satsning i stadsdelen Centrum där högstadieskolor deltar i trygghetsvandringar. Här kopplas trygghet till inflytande, insatsens mål är ”att stadsdelens ungdomar känner trygghet och inte upplever sig begränsade på grund av rädsla när de vistas i stadsdelen och i skolans och fritidsgårdens närområde” samt ”ökat ungdomsinflytande” (Malmö stad 2009c). I Göteborg har man valt att kalla det brottsförebyggande arbetet för *Tryggare och mänskligare Göteborg*, och man har satsat särskilt på opinionsbildande, samarbete med universitet och mobilisering av

civilsamhället (se Norén Bretzer 2004). I Malmö har trygghet behandlats i programmet *Välfärd för alla*, här har tyngdpunkten snarare legat på att snabbt reagera mot brottslighet (Malmö stad 2009b). I Polismyndighetens undersökningar (Malmö stad 2009a) identifieras stadsdelarna Södra Innerstaden och Centrum som mest otrygga i Malmö.

I litteraturen om trygghet finns många perspektiv som påverkat min studie. Feministiska forskares ifrågasättande av att kvinnors otrygghet och rädsla ses som irrationell har inspirerat mig till att titta närmare på hur olika sociala relationer påverkar upplevelsen av trygghet. Flera författare pekar på att otrygghet hänger ihop med oförutsägbara situationer, något som jag i denna studie kommer att diskutera utifrån betydelsen av att känna sig hemma på en plats och utifrån teorier om ”främlingen” (Hale 1996, Walklate 2000, Uhnöo 2008).

4. Metod

En kvalitativ ansats används i denna studie eftersom det handlar om att beskriva och tolka tjejernas subjektiva upplevelser. Jag använder mig av metodologisk triangulering; en kombination av fokusgruppsintervjuer, skrivna berättelser och deltagande observation. Triangulering av metoder är något som ofta dyker upp i metodlitteraturen, det innebär att man använder sig av flera olika metoder i samma studie (se t.ex. Flick 2006, Djurfeldt et.al. 2003). Genom att använda metoder som kompletterar varandra söker forskaren nå större bredd och djup. Till exempel efterlyser Hale (1996) kvalitativa studier för att komplettera de otaliga enkätundersökningar som gjorts när det gäller rädsla för brott och på detta sätt utforska orsaker till rädsla. Tanken i denna studie är att de individuella erfarenheter som tjejerna beskriver i text ger en ytterligare dimension utöver de gemensamma erfarenheter som kommer fram i fokusgruppsdiskussionerna där flera tjejer resonerar tillsammans. Genom deltagande observationer under en trygghetsvandring med unga studeras även deras förhållande till konkreta platser i staden. På detta sätt syftar kombinationen av metoder till att ge fler infallsvinklar.

4.1 Om positioner och positionering

Jag har inspirerats av feministiska tänkare och ett socialkonstruktivistiskt perspektiv. Ann E. Cudd (2000:305) förklarar socialkonstruktivism som att ”knowledge production is governed by a set of social norms that are justified within a community of knowers but that cannot be justified

outside of all social norms or communities”. Cudd menar att vi kan göra antaganden om världen, men att vi måste ha i åtanke att vi har bakomliggande uppfattningar som vi inte alltid är medvetna om. I materialinsamlingen utgår jag från tjejernas vardagliga erfarenheter för att därefter synliggöra hur kön, ”ras”/etnicitet, klass och sexualitet interagerar. Joan Acker (2005:93) menar att man, för att lyfta fram olika ståndpunkter, bör ”titta på vardagliga erfarenheter för konkreta kvinnor och män som tillhör olika etniska grupper och att fråga sig hur och genom vilka sociala relationer deras erfarenheter skapas”. Enligt Donna Haraway (1988) kan vi aldrig se vetenskapen utifrån, den forskning som säger sig vara objektiv döljer endast det faktum att forskaren har en viss position i förhållande till fältet. Detta, skriver hon vidare, har varit till förmån för den vite mannen som dominerat inom akademien och på bekostnad av t.ex. färgade och kvinnor. I stället förespråkar Haraway en situerad kunskap, där forskaren är medveten om sin egen position, denna *starka objektivitet* innebär enligt Haraway att ”only a partial perspective promises objective vision” (Haraway 1988:583). Hur människor upplever världen är beroende av en social kontext, upplevelsen sitter också i kroppen. Detta innebär inte att all forskning behöver handla om det specifika och individuella, Haraway menar istället att ”the only way to find a larger vision is to be somewhere in particular” (Haraway 1988:590).

Min egen uppväxt som kvinna i ett relativt lugnt medelklassområde i den medelstora staden Uppsala har utan tvivel gett mig en annan förståelse av trygghet än om jag t.ex. växt upp som man i en utsatt förort. Mitt förhållande till platser i Malmö präglas även av att jag bor i det studenttäta området Möllevången. Att jag tillbringat flera år i Chile och där varit avvikande i fråga om utseende är också en del i min egen bakgrund som lett mig fram till just denna studie. De erfarenheter jag har påverkar min relation både till informanter och till fältet i övrigt. Att komma som masterstudent från Lunds universitet innebär en maktposition både utifrån att det är jag som sätter villkoren för studien och utifrån att universitetsutbildning är något som ger status i vårt samhälle.

Patricia Hill Collins (2000) understryker vikten av att se att olika variabler, såsom kön, ”ras”, klass och sexualitet i hög grad påverkar forskarens position i fältet och menar att det är viktigt att inse att dessa variabler samspelar på ett komplicerat sätt. Hon menar även att kunskapen fördjupas om man ser till fler variabler än endast kön eller endast klass. I samma anda påpekar

Uma Narayan (2000:83) att det finns ett samband mellan "gender essentialism" och "cultural imperialism" – vita kvinnor har tenderat att se sina intressen som omfattande alla kvinnor. Hon anser vidare att det är viktigt att kritiskt ifrågasätta dessa tendenser genom att se till kulturella skillnader utan att se kulturer som oföränderliga. Många feministiska forskare anser att ett sätt att komma åt problemet är att utgå från de "Andras" perspektiv och lyfta fram erfarenheter som traditionellt inte fått plats i forskningen (se t.ex. Narayan och Harding, 2000, Acker 2005). Att ta hänsyn till denna diskussion har praktiska konsekvenser i forskningsarbetet, både för hur man ser forskarens roll och hur man ser på informanterna. Diana Mulinari (2005) betonar vikten av att forskaren reflekterar över sin egen roll i forskningsprocessen och kritiskt reflekterar över de sociala relationer som finns i forskningen. Ett sätt att göra detta är att vara noggrann med att beskriva intervju- och analysprocessen. Sara Eldén (2005) refererar till Acker et. al. som menar att det är viktigt att se intervjupersonerna som aktivt tänkande subjekt samt att synliggöra forskarens roll i studiens slutresultat. Mulinari (2005) refererar till Kirin Narayan, som menar att hybrida identiteter, där flera olika maktnoder samspekar, ligger till grund för interaktion i fältet snarare än stabila grupptillhörigheter.

Även om intervjusituationen innehåller maktdimensioner är den alltså inte statisk. Jag har i mötet med tjejerna försökt vara tydlig med studiens syften och min roll. Som de forskare jag presenterat ovan tror jag att min position som masterstudent, mitt kön, min ålder och/eller min vita medelklassbakgrund spelar roll i forskningsprocessen – därför har jag försökt ha en reflexiv hållning till min egen roll gentemot tjejerna. I kontakten med tjejerna har jag tyckt att det varit viktigt att visa intresse för det de själva väljer att fokusera på. Samtidigt har tjejerna ett handlingsutrymme i att det är deras värld jag vill ta del av och de kan välja vad de vill berätta och inte (jfr Mulinari 2005). Det är jag som är främlingen i situationen, de kan mer om platser i Malmö än jag. De kan välja att inte fördjupa resonemangen och bara berätta det de tror att de "borde" säga eller sådant de tror att jag vill höra. Detta blev till exempel tydligt när tjejerna talade om olika kategorier av människor, de kunde "under ytan" anspela på "ras"/etnicitet, men talade sällan rakt ut om detta. I studiens analysdel belyses ett par konkreta situationer där ovanstående resonemang är relevant.

4.2 Urval

Materialet består av fem fokusgruppsintervjuer, skrivövningar i två skolklasser samt deltagande observation vid en trygghetsvandring. Urvalet var från början brett, de enda kriterierna var att tjejerna skulle vara mellan 14 och 19 år samt att de skulle vara uppväxta i Malmö. Tjejerna i denna åldersgrupp förväntade jag skulle röra sig mycket i staden och vara väl bekanta med Malmös offentliga platser (se BRÅ 2009, Uhnoo 2008). Tanken var att utifrån intervjuer och skrivövningar utveckla teoretiska resonemang byggda på tidigare forskning samt empiri. De resultat som uppkommer är inte statistiskt generaliserbara, men de teorier som utvecklas utifrån empirin skulle kunna appliceras på andra fallstudier och ger därför möjlighet till vad Robert K. Yin (2007:28) kallar ”analytisk generalisering”. Från början togs ingen särskild hänsyn till tjejernas socioekonomiska- eller etniska bakgrund eller till var de bodde, men en spridning eftersträvades. Studiens huvudfokus ligger på bemötande och den egna upplevda tryggheten och jag ville väcka frågor runt detta utan att ha någon speciell grupp tjejer i åtanke. Tjejernas bakgrund antas däremot avspegla sig i resultatet och redovisas därför.

För att få till en spridning i materialet användes flera olika kontaktkanaler. Den första gruppen med två 19-åriga tjejer, kontaktades via unga studerande på Malmö högskola, den andra, med tjejer i åldern 17-19 kontaktades via tjejgrupper på en frivilligorganisation i Malmö. Den tredje intervjun utfördes i en niondeklass i samband med en skrivövning, skolan som studerades ligger i Södra Innerstaden, ett område som upplevs otryggt enligt trygghetsmätningar (se t.ex. Malmö stad 2009a) och har en hög andel elever med utländsk bakgrund.⁶ Högstadietjejerna kan antas ha delvis andra erfarenheter av att röra sig i staden än de äldre tjejerna, men de generella frågeställningarna kan ändå belysas och min förhoppning är att detta faktum inte är en begränsning utan snarare ger studien större bredd. Gruppen fick samma frågor som de äldre tjejerna. En fjärde intervju gjordes med två tjejer på 15 och 16 år som via en bekant visade intresse för studien och en femte med tre åttondeklassare som även deltog på trygghetsvandringen. Skrivuppgiften utfördes även i en gymnasieklass, för att möjliggöra en analys av de skrivna berättelserna utifrån ålder. Den deltagande observationen bestod av ett konkret exempel på trygghetsarbete som utförs i stadsdelen Centrum, Malmö. Denna stadsdel valdes efter kontakt med arbetsgruppen ”Trygghet”, Malmö stad, eftersom Centrum är den enda

⁶ Med utländsk bakgrund menar jag de som själva är födda i utlandet eller har båda föräldrarna födda i utlandet.

stadsdel som utför trygghetsvandringar tillsammans med ungdomar (se Malmö stad 2009d). Arbetet inriktades framförallt på högstadieungdomar och jag har deltagit dels vid en introducerande träff där ungdomarna diskuterade trygghet och dels vid en trygghetsvandring.

För en sammanställning av tjejernas bakgrund, se bilaga 1, 2 och 3. I intervjuerna stämmer andelen tjejer med utländsk bakgrund relativt väl överens med förhållandet i Malmö stad, i övrigt kan materialet ses som heterogent i fråga om ålder, bostadsområde och socioekonomisk bakgrund men inte representativt. En stor del av tjejerna som deltog i studien var under 18 år, för dessa krävdes målsmans tillstånd för att de skulle kunna delta (Lag 2003:460, 18§). Detta begränsade möjligheterna att spontant besöka de platser där tjejerna spenderade sin fritid och ledde till att jag valde att kontakta fritidsledare och lärare för att jag på så sätt lättare kunde samla in skriftligt samtycke från föräldrarna.

4.3 Fokusgrupper

Att göra intervjuer i grupp handlar om att få fram berättelser i samtalet med andra – sådant man kanske inte kommit att tänka på i en individuell intervju. Hur trygghet och tillhörighet upplevs kan först tyckas abstrakt, särskilt för den åldersgrupp jag vänder mig till, därför anser jag det vara viktigt att ge tjejerna möjligheten att associera tillsammans runt dessa teman. Jag har försökt att se till att intervjuerna kretsar runt konkreta teman genom att inledningsvis fråga om specifika situationer och formulera frågorna utifrån sådant som tjejerna själva tagit upp. I de konkreta och vardagsnära exemplen och genom att känna igen sig i vad andra har varit med om kan tjejerna associera kring varandras upplevelser. Enligt Uwe Flick (2006) är tanken med en fokusgrupp just interaktion, att få fram sådana saker som skulle ha varit svårare att nå utan samtalet mellan gruppdeltagarna. Det handlar om att förstå hur gruppdeltagarna ser på en viss fråga, men också hur de omförhandlar sina synpunkter i samspelet med de andra. Via fokusgrupper studeras alltså hur åsikter konstrueras och uttrycks och metoden passar för att studera attityder och erfarenheter av specifika ämnen. Metoden har sina begränsningar och passar inte i alla sammanhang, Lynn Michell (2001) menar att man inte bör använda fokusgrupper som enda metod, eftersom informationen som kommer fram beror på kontexten – vilka som deltar i gruppen och i vilken situation. Vad en person säger i en viss grupp (till exempel med familjemedlemmar) kanske formuleras helt annorlunda i en annan (till exempel med klasskompisar). Michell menar även att ”the lowest-status girls” inte kommer till sin rätt och hon väljer därför att kombinera metoden

med individuella intervjuer (Michell 2001:36). Samtidigt menar Rosaline Barbour och Jenny Kitzinger (2001) att diskussion i fokusgrupper ger deltagarna nya infallsvinklar och kan göra svaren mindre normativa än i individuella intervjuer.

Jag har inspirerats av fokusgruppen som metod, även om intervjuerna inte är klassiska fokusgruppsintervjuer.⁷ Enligt Rosaline Barbour och Jenny Kitzinger (2001) kan alla gruppdiskussioner kallas för fokusgrupper så länge den som utför intervjun aktivt uppmuntrar till interaktion inom gruppen. De menar att antalet deltagare också kan variera, för marknadsundersökningar rekommenderas ofta grupper på 8-12 personer, medan en sociologisk studie, som i detta fall, kan ha så få som tre deltagare. Det finns också skillnader mellan olika discipliner när det gäller urval, många forskare väljer att använda redan existerande grupper för att diskussionen ska kunna ske i ett naturligt sammanhang, medan man för marknadsundersökningar rekommenderar att personerna inte ska känna varandra i förväg (se Barbour och Kitzinger 2001:8f). Jag har valt att använda grupper där tjejerna redan känner varandra för att få tjejerna att känna sig bekväma i intervjusituationen och därmed underlätta samtalet. I den mån det varit möjligt har jag även valt att utföra intervjuerna i miljöer som är bekanta för tjejerna. Till två av intervjuerna dök det endast upp två personer, jag valde att ändå genomföra intervjun och anser att målet med interaktion mellan deltagarna ändå uppnåddes.⁸

Inför intervjuerna utarbetades en intervjuguide, se bilaga 4. Hale (1996) menar att frågor om rädsla inte bör vara hypotetiska, utan snarare handla om specifika situationer i informanternas vardagsliv. Intervjuguiden börjar med frågor om konkreta platser och händelser, och går sedan över till frågor om utseende och att "passa in", dessa kommer sist eftersom de är de minst konkreta och kräver att diskussionen "kommit igång" lite. Frågorna i intervjuguiden har hållits så öppna som möjligt och användes för att se till att täcka olika teman utifrån studiens frågeställningar. Flick menar att det bör ske "a permanent mediation between the course of the interview and the interview guide" (Flick 2006:168). Frågorna kom, beroende på samtalets gång,

⁷ I sin beskrivning av fokusgrupper koncentrerar sig Flick (2006) främst på grupper som används för marknadsundersökningar och förstudier och enligt detta sätt att se är de intervjuer som utförts i denna studie är inga klassiska fokusgruppsintervjuer.

⁸ Det kan vara på sin plats att påpeka att det troligen är en grupp tjejer som känner att de vågar uttrycka sig och känner att de har något att säga väljer att delta i intervjuer, något som jag har försökt väga upp via de skrivna berättelserna (jfr Michell 2001). Självförtroendet att anse att det man säger är viktigt har bl.a. att göra med klass, se Ambjörnsson (2004) för en diskussion om detta.

inte alltid i samma ordning eller likadant formulerade, intervjuerna kan ses som semistrukturerade (se Flick 2006:156). Tanken var att tjejerna fritt skulle kunna utveckla frågorna på de sätt de ansåg angelägna. Eftersom jag ville utgå från de diskussioner som tjejerna själva upplevde som relevanta handlade min styrning snarast om att hålla igång samtalet och ta upp olika frågor. Intervjuerna varade, beroende på deltagarnas intresse, i allt från en halvtimme till en och en halv timme. De spelades in, transkriberades och delades in efter olika teman. Både i utformandet av frågorna och i analysen av intervjuerna har jag utgått från ett par för uppsatsen centrala teman: definition av trygghet, hemmahörighet/känna igen en plats, mötet med andra människor (närvaro, utseende), det egna utseendet, andra människors bild av ett område, hot/otrygghet och strategier för att ”smälta in”. Vissa teman berördes utifrån mina frågor, andra uppkom utifrån samtalen mellan tjejerna själva.

4.4 Skrivna berättelser

I denna studie har jag valt att kombinera fokusgrupperna med skrivna berättelser, eller minnesarbete. Att själv få uttrycka sig med skrivna ord innebär någonting annat än att uttrycka sig muntligt i en intervjusituation, tjejerna ges möjlighet att tänka efter och formulera sig med egna ord utan att en forskare går in och ställer vidare frågor. Karin Widerberg (2005) menar att det skrivna ordet automatiskt ger mer utrymme för reflektion eftersom det tar längre tid att uttrycka sig i skrift. Hon ifrågasätter den forskningstradition där forskningsobjektet endast förväntas tala; ”tror vi att talet är spontanare, sannare och så vidare? Eller tror vi inte att ’de andra’ kan skriva?” (Widerberg 2005:189). I Widerbergs minnesarbete beskrivs en vardaglig situation som sedan systematiskt analyseras, gärna tillsammans med informanterna. Att gå på djupet med ett minne på detta sätt menar hon ”främjar och stimulerar minnesprocessen med nya insikter som följd” (Widerberg 2005:188). Det minnesarbete jag har utfört är inspirerat av detta, men skiljer sig från Widerbergs metod på många sätt. Min skrivuppgift (se bilaga 5) rör sig visserligen i det vardagliga, men styr redan från början in deltagarna på vissa teman som jag vill utforska. Analysen utförs även av mig och inte av gruppen, och är inspirerad av de teman och begrepp som kommit fram i samband med fokusgruppsintervjuerna. Det är inte själva minnesprocessen eller vad denna säger om jaget och identiteten som är i fokus, vilket är fallet hos Widerberg. De skrivna minnena syftar i denna studie till att ge tjejerna en chans att uttrycka sig utan påverkan av de andra i gruppen och till att detaljer som annars inte får utrymme kan belysas.

Till exempel kan det vara lättare att ärligt berätta om rädsla och osäkerhet i skrift, utifrån de konkreta händelser man drar sig till minnes.

Widerberg lyfter fram vikten av att ha en konkret formulering att arbeta med, det är svårare att skriva om det abstrakta ämnet ”faderskap” än om ”min väns pappa” (Widerberg 2005:181). Tanken att tjejerna ska beskriva var de rör sig en viss dag är inspirerad av detta. Minnesövningen hade inget begränsat sidantal, de flesta skrev ungefär en till två handskrivna sidor. Analysen av materialet skedde utifrån nyckelord som återkom i texterna och inspirerades även av de teman som framkommit i fokusgruppsintervjuerna. Tillsammans med minnesövningen fanns också en kort enkät som berörde tjejernas socioekonomiska bakgrund samt var föräldrarna var uppväxta. Detta var av vikt för att kunna inkludera fler faktorer än kön i analysen. Förutom socioekonomisk bakgrund fick jag på detta sätt reda på huruvida föräldrarna också växt upp i området, om de kom från stad/landsbygd, Sverige/utlandet. När det gäller de skrivna berättelserna var det svårt att få tjejerna som deltog i intervjuerna intresserade av att skriva. Det var också svårt att få de utförliga berättelser som jag hade hoppats på, vissa skrev endast ett par rader. Att de tjejer som inte valde att delta i fokusgruppsintervjuer fick möjlighet att uttrycka sig anser jag vägde upp detta faktum. Minnesarbetet gav också möjlighet att studera hur tjejerna resonerade för sig själva, utan påverkan av andra – vare sig det rörde sig om ett par rader eller flera sidor.

4.5 Deltagande observation

Enligt Flick (2006) strävar man genom att använda deltagande observation efter att belysa sådant som inte kommer fram i intervjuer eller berättelser – hur en praktik verkligen ser ut och inte bara hur den beskrivs. Att arbeta med deltagande observation kräver oftast ett omfattande forskningsarbete, Flick refererar till Denzin: ”Participant observation will be defined as a field strategy that simultaneously combines document analysis, interviewing of respondents and informants, direct participation and observation, and introspection” (Denzin i Flick 2006:220). I denna studie har jag gjort vad jag vill kalla en deltagande observation i miniformat.⁹ Jag har deltagit i ett förberedande möte tillsammans med stadsdelens SSP-samarbete (Skola Socialtjänst Polis), en workshop tillsammans med ungdomarna och en trygghetsvandring. Jag har också tagit del av skriftligt material som använts och arbetats fram av arbetsgruppen. Situationerna har varit

⁹ Jämför Alan Bryman (2004:293), som använder termen ”micro-ethnography” för att beskriva en mindre etnografisk studie där forskaren endast fokuserar på en aspekt av ett ämne.

strukturerade runt vissa händelser och mitt deltagande har kunnat ske öppet utan att påverka händelseförloppet nämnvärt. Det har inte handlat om att studera hur ungdomarna beter sig i vardagen, utan hur de resonerar när de ställs inför specifika platser under trygghetsvandringen. Genom att delta i arbetet med trygghetsvandringar har jag dels kunnat få en bild av vad som fokuseras i Malmö stads arbete för trygghet, och dels kunnat komplettera mitt material med beskrivningar av konkreta platser. Denna del av studien bör dock ses som just ett komplement, då trygghetsvandringarna skedde sent i studiens tidsram och mitt fokus framför allt legat på fokusgruppsintervjuerna och minnesövningarna.

5. Teoretiska utgångspunkter och begreppsanvändning

Denna studie tar sin utgångspunkt i feministisk och postkolonial teori, jag använder mig av ett intersektionellt angreppssätt när jag närmar mig materialet. En intersektionell analys (se nedan) kommer genomgående att finnas med – den är utgångspunkten för min studie och fungerar som en ram för analysen. I övrigt kommer jag att använda mig av ett flertal samhällsvetenskapliga teorier. I intervjuerna, de skrivna berättelserna och under trygghetsvandringen studerade jag plats, trygghet och möten med utgångspunkt i unga kvinnors erfarenheter. För att kunna analysera tjejernas upplevelser av platser i staden använder jag mig av kulturgeografiska teorier som behandlar det fysiska rummet, upplevelsen av tillhörighet och trygghet, samt relationen mellan kropp och rum. Centralt i uppsatsen är även mötet med andra människor, här kommer sociologiska teorier om ”främlingen” att ha en framträdande plats.

5.1 Intersektionalitet – kategorier som samverkar på olika plan

Ett intersektionellt angreppssätt innebär att man studerar hur olika sociala kategorier samspelar. Begreppet *intersektionalitet* har sitt ursprung i en antirasistisk kritik av den vita feminismen (se de los Reyes och Mulinari 2005). En av de tidiga teoretikerna är Patricia Hill Collins, som inom ramen för *black feminism* betonar ”the importance of intersecting oppressions in shaping the U.S. matrix of domination” (Hill Collins 2007:327). I Sverige introducerades begreppet av Paulina de los Reyes, Irene Molina och Diana Mulinari (se de los Reyes och Gröndahl, 2007). De menar att ”idén om intersektionalitet tar sin utgångspunkt i en förståelse av makt som en multidimensionell konstruktion där kön- klass och ras/ethnicitet är konstituerande (bärande) principer” (de los Reyes et. al. 2003:25). Kategorierna kön, ”ras” /ethnicitet och klass tar sig alltså uttryck på flera olika

sätt, och skiljer sig på olika platser i olika situationer.¹⁰ Enligt författarna genomsyras samhällets normer och institutioner av sexism och rasism och de menar att det finns ett behov av att studera hur makt konstrueras genom ”konstruktionen av det normala och det naturliga” (Ibid. 30). Andra författare har betonat variabler utöver kön, klass och ”ras”/etnicitet.¹¹ Tiina Rosenberg (2007) ser sexualitet som central för en intersektionell analys, hon menar att det inte går att diskutera kön utan att ta hänsyn till sexualitet eftersom kön skapas utifrån heteronormativa föreställningar. Ett exempel på detta är polariseringen mellan positionerna hora och madonna (se t.ex. Lundström 2007:224). Beverly Skeggs (1999) kopplar konstruktionen av kön till klass och menar att arbetarklasskvinnor inte positioneras som feminina. Arbetarkvinnorna i Skeggs studie måste anstränga sig för att uppfattas som respektabla och därmed ses som ”riktiga” kvinnor. Flera författare beskriver hur sociala föreställningar om ras bidrar till en essentialisering och exotifiering av vissa grupper i samhället, bland annat ses svarta kvinnor som utan kontroll över sin sexualitet (de los Reyes och Mulinari 2005, McClintock 1995, Skeggs 1999).

de los Reyes och Mulinari (2005) argumenterar för att den intersektionella analysen ska placeras inom en kritisk, postkolonial tradition och alltså inte endast inom genusvetenskapen. De beskriver här intersektionalitet som ”ett teoretiskt perspektiv som kopplar makt och ojämlikhet till individens möjligheter att agera som subjekt inom ramen för samhällets strukturer, institutionella praktiker och rådande ideologier” (de los Reyes och Mulinari 2005:16). De menar att makten inte är statisk, utan *görs* i och genom social interaktion. Författarna anser att det inte räcker att studera social interaktion på ett individuellt plan, utan att utformandet av ett intersektionellt perspektiv bör utvecklas utifrån en ”förståelse av maktrelationer mellan individer och grupper i historiskt specifika samhällsformationer” (Ibid. sid. 23). De menar vidare att vi inte enbart bör studera hur olika strukturer samverkar, utan även ”intersektionen av individuella handlingar, institutionella praktiker, normer, rutiner och strukturella relationer” (ibid. 9). Också i min studie kommer flera olika nivåer att belysas, framförallt med utgångspunkt hur i individuella strategier, rummet (institutionell nivå) och maktstrukturer samspelar. Det intersektionella

¹⁰ Molina (1997) argumenterar för att kategorin ”ras”, förstådd som en social konstruktion, är användbar för förstå hur rasistiska föreställningar strukturerar maktförhållanden i världen. Kategorin ”ras” kommer i denna studie att förstås på detta sätt. Jag använder mig även av kategorin etnicitet, ett begrepp som används oftare än ras i Sverige och som ofta kopplas till kultur. Aleksandra Ålund (1999:47) menar att synen på ”kultur” som bagage och arv ligger nära det som betecknas som ’rasialisering’.

¹¹ I denna studie är ålder en viktig kategori (se även Uhnoo 2008, Heber 2007).

perspektivet är i denna studie framförallt en analytisk utgångspunkt, ett perspektiv från vilket jag närmar mig materialet och en ram inom vilken analysen sker.

5.1.1 Strukturer och subjektivitet

En central fråga inom sociologi och samhällsvetenskap har varit den om relationen mellan struktur och subjekt (individ/agent), olika teoretiker har valt olika svar på samspelet dem emellan. Till exempel är samspelet mellan struktur och subjekt av central betydelse i Anthony Giddens (1979) struktureringsteori, medan Pierre Bourdieu (1984) lägger större vikt vid fältet och strukturerna och mindre vikt vid individuella ageranden.

Anne McClintock (1995:62) påpekar att olika strukturer ofta samspelar på motsägelsefulla sätt, hon refererar till Kobena Mercer som menar att vi inte får stirra oss blinda på mantrat ”race, class and gender” utan måste se till hur identiteten konstrueras subjektivt, via vår levda erfarenhet. Beverly Skeggs (1999) menar att det är två skilda saker att tala om position (t.ex. vit arbetarklasskvinna) och subjekt (för vilket positionen kanske inte är relevant). Både McClintock och Skeggs använder *performativitet* och *passerande* som exempel på subjektiva strategier för att leva upp till krav som skapas strukturellt. I sin studie av vita arbetarklasskvinnor menar Skeggs att kvinnorna intar en position som feminina och ”handlar och poserar *som om de vore* även när de vet att de inte är” (Skeggs 1999:260). Skeggs skriver att: ”kvinnornas försök att passera tyder på att de därigenom inte blir mindre arbetarklass; eftersom försöken förblir försök förblir kvinnorna arbetarklass” (Skeggs 1999:261). McClintock refererar till Luce Irigaray som säger att ”women perform femininity as a necessary masquerade” och till Homi Bhabha som menar att de koloniserade folken ”are obliged to mirror back an image of the colonials but in imperfect form: ’almost the same, but not white’” (McClintock 1995:62). I båda fallen finns en ambivalens, där subjektet kan driva med sin roll men samtidigt är utelämnad åt den.

Tobias Hübinette och Carina Tigervall (2008:23f) beskriver hur adopterade i Sverige inte upplevs som svenska på grund av sin hudfärg och att en strategi för att kompensera detta är att ”manifestera en överdriven ’översvenskhet’ eller ’överklassighet’”. Catrin Lundström (2007) menar att möjligheten för unga tjejer med invandrarbakgrund att passera som svenska har att göra med klassposition – bland annat utifrån vem som har tillträde till vissa kulturella koder och vissa platser i staden (t.ex. bor i innerstaden). Enligt Lundström finns en annan strategi att ta till,

”imitation av *särart* snarare än av *likhet*”, att till exempel ta till sig bilden av ”*the bad girl*” kan vara ett sätt att skapa handlingsutrymme och makt utifrån den position man blivit tilldelad (Lundström 2007:182, se även Ambjörnsson 2004). I både exemplet med ”översvenskhet” och ”*the bad girl*” kan vi se hur subjekten agerar utifrån och förhåller sig till de strukturer som de även själva är med och återskapar.¹² Enligt Maria Eriksson (2003) skapas handlingsutrymme utifrån vad som anses vara ett normalt manligt eller ett normalt kvinnligt beteende, hon menar att det finns olika ramar att agera utifrån beroende på kön. Subjektets eller gruppens handlingsutrymme kan alltså påverkas på olika sätt, Maud Eduards (2000:16) menar att handlingsutrymme kan innebära ”svängrum, valfrihet, självbestämmande, en ny eller större arena att röra sig på, överskridande av gränser och möjligheter att påverka den politiska dagordningen”. Att ha ett handlingsutrymme handlar om att överskrida strukturernas begränsningar. Det handlar också om att kunna ta plats och kan kopplas till kroppens möjligheter att synas i det offentliga rummet, något som kommer att diskuteras närmare i kommande stycken.

5.2 Plats, rum och kropp

I uppsatsens syfte och frågeställningar nämns de båda begreppen ”rum” och ”plats” och de ska här diskuteras lite närmare. Det offentliga rummet ses ofta som någonting abstrakt och allmänt, medan särskilda platser ses som laddade med betydelser (Listerborn 2007, Massey 1994). Enligt Doreen Massey (1994) är dock denna förklaring inte tillräcklig. Massey menar att det rumsliga alltid är format av sociala relationer och i förhållande till tid. Platsen kan ses i relation till detta: “if [...] the spatial is thought of in the context of space-time and as formed out of social interrelations at all scales, then one view of a place as a particular articulation of those relations, a particular moment in those networks of social relations and understandings” (Massey 1994:5). En plats bär alltså inte på en specifik “identitet”, utan upplevs olika beroende på vem man är, vilken position man har och när man besöker platsen. En aspekt här är kön. Massey säger att ”particular ways of thinking about space and place are tied up with, both directly and indirectly, particular social constructions of gender relations” (Massey 1994:2). Att ladda platsen med en särskild mening är därför, enligt Massey, en del i en maktkamp där platsen essentialiseras och maktdimensionerna bakom platsens identitet döljs. Denna syn på platsen kan upplevas som

¹² Giddens (1979:5) menar att ”the proposition that all social agents are knowledgeable about the social systems which they constitute and reproduce in their action is a logically necessary feature of the conception of the duality of structure”.

abstrakt. Carina Listerborn (2007:51) refererar till Liz Bondi, som talar om “meningsfulla platser”: ”[T]his apparent stretching across space often coexists with intensely localised everyday experiences, which produce ‘a stickiness’ to identity that is grounded in the fact that many women’s lives are lived locally”. Upplevelsen av rummet kan även kopplas till kategorin ”ras”. Catrin Lundström (2007: 28) använder sig av begreppet ”*rasifierade geografier*” för att beskriva hur föreställningar om ras påverkar hur vi upplever olika platser. Lundström intervjuar unga tjejer med latinamerikansk bakgrund och visar på att tjejerna upplever mångtalsiska förorter som trygga, dels utifrån kontaktnät, men också utifrån ”erfarenheter av att *inte* känna sig ’hemma’ i andra områden” (Lundström 2007:128). Hon menar att de könade erfarenheterna av trygghet i större grad är tidsbundna (att vara rädd ute på kvällen), medan de rasifierade erfarenheterna är platsbundna (uppdelningen mellan förort/innerstad).

5.2.1 Kroppen i rummet

Som vi ska se, menar flera författare att den subjektiva erfarenheten är nära sammanbunden med kroppen, och att kroppen i sin tur kan kopplas till rummet. En författare som teoretiserat kroppen är Toril Moi (1999). Moi utmanar diskussionen som skiljer på det biologiska könet och begreppet genus (som används för att visa att ”kön” är socialt konstruerat), och använder sig i stället av Simone de Beauvoirs begrepp *kroppen som situation*. Hon menar att kroppen är en situation som vi upplever och som skapar förutsättningarna för vårt agerande. Kroppen som situation struktureras genom mötet med Andra, hur vi blir behandlade påverkar vår levda erfarenhet. Kroppen är alltså också *i* en situation, denna situation är inte en extern struktur, utan något som vi upplever i vardagen – kroppen har en historia som påverkar hur vi lever och hur vi blir bemötta, kroppen begränsas även av rummet den befinner sig i. Utifrån kroppens förutsättningar är vi fria att skapa våra egna projekt, men dessa är influerade av vår levda erfarenhet, Moi talar om en “synthesis of facticity and freedom” (Ibid 65). På detta sätt kan kvinnor vara offer för sexism, men också aktivt göra motstånd. Karin Widerberg (1995:156) menar att kvinnor i vår kultur har en ”konkret närhet till eget kön”, hon påpekar vidare att vi endast kan säga något om kvinnlig subjektivitet under specifika historiska omständigheter. Widerberg refererar till Helen Longino som menar att sexuell sårbarhet är en ”central dimension av kvinnlig subjektivitet i stora delar av världen” (Widerberg 1995:158). Vidare skriver hon att fysisk sårbarhet sällan problematiseras av sociologer, hon gör reflektionen att denna aspekt kan ha osynliggjorts i ”jämställdhetens namn” (ibid. 161). Enligt Widerberg uppfostras män men inte kvinnor till att fysisk styrka gäller i

relation till deras kön. Detta leder till att både kvinnor och män är rädda för män, men inte för kvinnor. Vårt samhälle positionerar kvinnor som fysiskt svaga och styrka blir till något okvinnligt som man skäms över. Att vara kvinnlig blir till ett livsprojekt och klarar vi inte av att leva upp till normerna använder vi oss av kläder för att dölja ”fula ben” eller ”stor mage” (ibid. 157). På detta sätt kontrolleras och begränsas den kvinnliga kroppen. Iris Marion Young (2000:275) menar att kvinnor socialiseras till kroppslig återhållsamhet, att öppna sin kropp innebär att man ”bjuder in den objektifierande blicken”. I och med att dessa idéer om kvinnlighet strukturerar kroppen påverkas subjektets handlingsutrymme. Det sker alltså ett ständigt samspel mellan strukturer och individuella handlingar. Young (2005) argumenterar i artikeln *Lived Body Versus Gender* för att Moïss begrepp *kroppen som situation* är passande när man vill beskriva subjektiva erfarenheter men att begreppet *genus* behövs som komplement och som ett redskap för att teoretisera kring strukturernas materialitet. Young skriver: “gender (...) is best understood as a particular form of the social positioning of lived bodies in relation to one another within historically and socially specific institutions and processes that have material effects on the environment in which people act and reproduce relations of power and privilege among them” (Ibid. 109). Detta är även en utgångspunkt för mig i denna studie, jag menar att den subjektiva erfarenheten formas av samverkande sociala strukturer, men att subjektet också har ett visst handlingsutrymme.

Carina Listerborn diskuterar i studien *Kroppen som situation – om kön makt och rum* (2007) relationen mellan kropp och rum. Även hon hämtar inspiration från Moïss teori om kroppen som situation men hon håller samtidigt med Young om att kroppen har begränsningar på en strukturell nivå. Listerborn vill med hjälp av kroppen ge Bondis platsbegrepp en ytterligare dimension: “en identitet, länkad till plats, men existerande i ett relationellt rum, är också kroppslig” (Listerborn 2007:52). Hon sätter den levda erfarenheten i centrum och menar att fenomenologin (som också inspirerat Moï) är den inriktning som kommit längst när det gäller tänkande runt kroppen i rummet. Hon sammanfattar på detta sätt:

Kroppen som en situation är vårt vara i världen, vår närvaro i rummet, i en specifik tid, med en specifik kroppslig konstitution och personliga erfarenheter. Det är en subjektiv livsvärld som möter andra livsvärldar i serier av sociala kategorier och som rör sig i ett rum formad av tidigare fattade beslut och representationer. Våra rörelser är formade av det fysiska rummet, likväl som av föreställningar, myter och symboliska nivåer. (Listerborn 2007:65).

Listerborn visar här att kroppen och kroppens förhållande till rummet påverkar subjektets rörelser. Vårt handlingsutrymme är alltså till stor del kopplat till rummets organisering.

Det finns en stor mängd litteratur om den fysiska miljön som jag inte kommer att gå in närmare på i denna studie (se t.ex. Listerborn, 2002 för en litteraturgenomgång). Nämnas kan dock att den fysiska miljön påverkar både vår upplevelse av trygghet och i vilken grad vi identifierar oss med en plats. Elisabeth Lilja (1999:104) skriver att: ”rummet skapas genom olika möjligheter att referera och knyta an till det som redan finns. Det är nödvändigt för identitetsskapandet att dessa möjligheter erbjuds”. Människor i olika områden har därför olika möjligheter att knyta an till platsen, Lilja menar att vissa utsatta områden därför påverkar invånarnas självaktning negativt. Jag kommer i denna studie att titta närmare på relationen mellan rum och kropp och hur dessa begrepp påverkar upplevelsen av trygghet i staden. Både kroppen och rummet kan även kopplas till hur vi upplever mötet med andra människor. Detta är något som jag går in på nedan, speciellt med fokus på främlingens betydelse.

5.3 Möten med främlingar

Främlingen är i sociologisk teori inte bara någon som är främmande i bemärkelsen ”okänd”, främlingen kan kopplas till mötet med andra människor och blir särskilt relevant i storstaden. Georg Simmel (1995a:196) menar att storstadsmänniskan präglas av en intellektualism och förlitar sig mer på sitt förstånd än på känsla, eftersom storstadens många intryck annars blir svåra att hantera. Han skriver att ”storstadsmänniskornas andliga förhållningssätt till varandra kan formellt sett tecknas som reservation”, vi möter alltför många människor som bara passerar för att kunna ha ett förhållande till alla (ibid. 201). Simmel (1995b:139) beskriver *främlingen* som ”den som kommer idag och stannar imorgon”, främlingens position påverkas av faktumet att det handlar om någon som inte hör till från början, aldrig kan bli en infödd. Det är alltså någon som befinner sig i gruppen men ändå utanför, som är nära men ändå långt borta. Främlingen är nära för att vi ser generella likheter, men långt bort för att dessa likheter kan gälla så många fler. Simmel menar att ”ett främlingskap brukar uppstå (...) i det ögonblick, då känslan av att relationen är unik försvinner” (ibid. 143). Därför hamnar fokus på det som inte är gemensamt, avståndet är i detta fall lika generellt som närheten, främlingarna uppfattas ”egentligen inte heller som individer, utan som främlingar av en bestämd typ” (ibid. 144).

Enligt Zygmunt Bauman (1995) byggs våra sociala relationer utifrån motsatsparet vän/fiende, där vi känner ett ansvar för vännen och därför har en aktiv relation till denne (subjekt) medan fienden utgör ett hot och därför innebär en relation där vi försvarar oss (objekt). Främlingen är en person som bryter denna ordning. Bauman menar att främlingar är ambivalenta personer eftersom de befinner sig i en gråzon – de är varken nära eller fjärran, varken vänner eller fiender, utan "maybe both" (Bauman 1995:55). Detta innebär att vi känner oss hotade av främlingen, vi har svårt att välja vilken attityd vi ska inta, vilket leder till otrygghet. En reaktion på detta är separation, att skapa en skiljelinje mellan "oss" och "det främmande". I det moderna samhället möter vi ständigt främlingar och det finns inga tydliga regler för hur detta möte ska gå till. Bauman talar om ett "mismatching", som innebär "a set of techniques that serve to de-ethicalize the relationship with the Other" (ibid. 63). Vi söker en social organisation där vi minskar det oförutsägbara och osäkra. Segregationen i rummet har därför fått en större betydelse och vi håller oss så långt som möjligt till kontrollerade områden. Bauman menar att en dag i staden är "indelas i tidsavsnitt som vi tillbringar på skyddade platser av detta slag, samt den tid som vi ägnar åt att färdas mellan sådana platser" (Bauman och May 2004:83). På de allmänna platserna är alla främlingar, detta leder till att vår frihet inskränks, eftersom vi inte kan vara säkra på ifall närvaron innehåller hot. Vi blir också iakttagna och värderade, vilket leder till att vi försöker förbli obemärkta och inte dra till oss uppmärksamhet. Bauman refererar till Erving Goffmans begrepp "taktfull uppmärksamhet", vi intar en kroppshållning som visar att vi varken ser eller hör människor omkring oss och vi undviker ögonkontakt (ibid. 84). Detta skapar trygghet, ett skydd mot andra, men också ensamhet. Man är ingen måltavla men har heller ingen moralisk närhet till människorna runt omkring och det finns därför risk att man inte känner ansvar för varandra.

I artikeln *City of Fears, City of Hopes* (2003) beskriver Bauman staden som en plats för social förändring och en plats där främlingar möts. Livet i staden kan leda till en osäkerhet där "accumulated anxieties tend to unload against the selected category of 'aliens', picked up to epitomise 'strangeness as such'" (Bauman 2003:27). I försöken att kontrollera osäkerheten riskerar staden att segregeras "for keeping the others out" (ibid. 31). Bauman talar här om *mixofobi*, staden delas upp i öar av likhet och människorna som bor i dessa områden förlorar vanan att möta främlingar vilket leder till ännu större rädsla. Motsatsen *mixofobi* är *mixofili*, det

positiva mötet med främlingar som även det finns närvarande i stadslivet. Bauman skriver att "mixophobia and mixophilia coexist in every city, but they coexist as well inside every one of city residents" (ibid. 34). Enligt Bauman bottnar mixofobin i en globalt skapad osäkerhet med osäkra arbetsmarknader och svaga sociala nätverk, därför kan den inte kommas åt med hjälp av stadsplanering eller andra sociala insatser. Baumans bild av det moderna samhället kan tyckas pessimistisk, det finns många författare som har en mer positiv syn på stadslivet och på främlingar.¹³ Men Baumans resonemang tillför ändå ett perspektiv på livet i staden som är användbart för denna studie; den offentliga miljön har förändrats och det innebär att vi ständigt möter främlingar, något som (i dagens samhälle) innebär osäkerhet. Som vi ska se, kan hans resonemang utvecklas och relateras ytterligare till trygghet.

I en bok om sexualitet, våld och säkerhet ägnar Leslie Moran och Beverly Skeggs (2004) ett kapitel åt *Stranger Danger*. De använder sig av Baumans resonemang om främlingen och refererar även till Bhabha, som menar att närhet möjliggör produktionen av olikhet. Främlingen som "a figure of fear" kopplas av författarna till rädsla för brott (Moran och Skeggs 2004:146). Genom en bred definition av "brott", där rädsla för våld kopplas till ontologisk säkerhet, känslan av att vara trygg och ha kontroll över sitt liv, kopplar de till främlingen som hotar denna trygghet. Bilden av främlingen innebär osäkerhet och förvirring, precis som rädsla för brott i litteraturen ofta kopplas till det okända och det oöverskådliga. Främlingen visar också på kroppen som objekt för rädsla (en person vi är rädda för), medan litteraturen om rädsla för brott behandlar kroppen som subjekt för rädsla (den egna upplevelsen). En tredje koppling ser författarna i rummet. Rädsla för brott kopplas till social ordning i den urbana miljön, främlingen kopplas till otrygghet på allmänna platser. Rädslan för främlingar innebär att människor drar sig tillbaka till den privata sfären, vilket, som vi har sett, leder till ökad brottslighet. Moran och Skeggs menar att människor läser av risker och skyddsfaktorer när de kommer till en plats. Riskerna bedöms på olika sätt, det sker ständiga förhandlingar om platsers och främlingars betydelse. Författarna ser rummet som diskursivt och menar att det läses olika beroende på social position: "in order to make these readings they draw on the discourses of the stranger to make sense of their own and others' occupation of space. This always involves visual evaluation of the built environment as well as

¹³ Jane Jacobs (1993) är en av de författare som betonar möjligheterna i mötet med främlingar. Hon menar att i rätt stadsmiljö innebär främlingar snarare en tillgång: "the more strangers the merrier" (Jacobs 1993:52).

visual evaluation of others” (ibid. 148). Här kan vi återigen se hur subjektet möter strukturen och använder sig av rummet alternativt begränsar sig beroende på hur riskerna på en plats tolkas. Författarna behandlar även en annan betydelse av *stranger danger*, de menar att Baumans främling innebär att offret kan ha en närhet till förövaren och att detta kan ge nya insikter för de mest vardagliga erfarenheter av våld.

Centralt hos Moran och Skeggs är även *synligheten*. Att kunna göra sig sedd förutsätter att man har en plats, författarna kopplar samman erkännande, synlighet och rum. Att göra sig hörd och synas leder också till större risk för påhopp. En kropp kan både vara ”in place” och ”out of place”, vem som kan ha anspråk på en plats påverkas bland annat av etnicitet och sexualitet men man ska vara försiktig när det gäller dikotomin inkludering/exkludering eftersom en person kan vara ”in place” utifrån vissa kriterier (vit man) och ”out of place” utifrån andra (homosexuell). (Moran & Skeggs 2004:9). Carina Listerborn (2008) tar fasta på författarnas resonemang om synlighet i en artikel om trygghet, hon skriver bland annat att symboler som huvudduk innebär ett synliggörande av muslimska kvinnor som också leder till fler verbala hot och kommentarer. Problemet är dock mindre i ”förortens mångkulturella miljö” (Listerborn 2008:40). Här kan man säga att synligheten (det främmande) kopplas till tillhörighet. Förhandlingen om att höra till och slippa vara främling sker alltså hela tiden. Nirmal Puwar (2004:119) talar om kvinnor och rasifierade minoriteter som ”space invaders” i traditionellt vita och manliga organisationer. Hon menar att faktorer som klass, ”ras” och kön, förnekas i de institutionella narrativen, de baserar sig snarare på en ”myth of sameness” där alla förväntas anpassa sig till spelreglerna (Puwar 2004:131). Kvinnor och rasifierade minoriteter som passar in i de rådande normerna genom att till exempel följa klädkoder blir till ”familiar strangers” och har större möjlighet att känna sig hemma i organisationen (ibid. 128). Att vissa kroppar ses som ”space invaders” gäller, enligt Puwar, på fler områden: “first, over time specific bodies are associated with specific spaces (these could be institutional positions, organisations, neighbourhoods, cities, nations) and, secondly, spaces become marked as territories belonging to particular bodies” (Puwar 2004:141).

5.4 Teorier som samverkar

De teoretiska utgångspunkterna för denna studie kommer från många olika håll och återkommer alla i analysen nedan. Som vi ska se, sker möten i staden under olika omständigheter beroende på vilka människor som närvarar, tid på dygnet och vilken plats man befinner sig på. Detta påverkar

upplevelsen av trygghet. Den intersektionella analysen finns hela tiden med och fungerar som en ram för att förstå både subjektiva och strukturella faktorer som påverkar upplevelsen av trygghet. Knyter vi den intersektionella ramen till plats kan vi se hur kropp och rum påverkar våra möjligheter att röra oss och att känna oss trygga. Både kropp och rum är även centrala i mötet med främlingar – i stadslivet tolkar vi ständigt platser och bedömer potentiella hot från andra människor. Livet bland främlingar kan, som vi sett, även leda till att vi kanaliserar rädslan till vissa grupper av främmande personer. Kategoriseringar utifrån kön, klass och ”ras”/etnicitet påverkar handlingsutrymmet för olika kroppar på olika platser i staden.

6. Analys

Nedan presenteras intervjuer, skrivna berättelser och deltagande observation i tur och ordning i samband med en analys av materialet utifrån studiens teoretiska, och till viss del metodologiska, utgångspunkter.

6.1 Intervjuerna

Generellt var det lätt att se ett samband mellan trygghet och plats i intervjuerna. När frågorna handlade om utseende kunde vissa aspekter, såsom udda klädstilar, diskuteras men här handlade svaren ofta om att ”det är insidan som räknas”. Till en del kan detta ha haft att göra med att tjejerna inte ville säga ”fel” saker framför mig, intervjusituationerna kan ses som samtal där deltagarna kontrollerar sig själva (jfr Mulinari 2005). Tjejernas ålder och bakgrund kan påverka vad tjejerna vågar säga under intervjun, en större frispråkighet i intervjusituationen kopplas hos Ambjörnsson (2004:45) till att våga tro att man ”duger”, i Ambjörnssons studie var medelklasstjejer mer frispråkiga än arbetarklasstjejer. Flera av tjejerna blev dock mer öppna under samtalets gång, detta kan dels bero på att de fick ett större förtroende för mig men även på att de efterhand blev mer engagerade i ämnet. Intervjuerna med de äldre tjejerna varade längre än intervjuerna med de yngre, något som återspeglas i hur stort utrymme de får i analysen. Nedan följer en kort presentation av tjejerna som deltagit i gruppintervjuerna, namnen är fingerade för att ge tjejerna anonymitet (se även bilaga 1).

Sara och Jasmine träffar jag hemma hos mig. Båda är 19 år, Sara läser första året på högskola, Jasmine sista året på gymnasiet. Jasmine är född i utlandet men har bott i Rosengård, ett av

Malmö utsatta områden, sedan hon var tre år. Sara är född och uppvuxen i Rosengård, men har just flyttat till ett villaområde tillsammans med sin familj, föräldrarna är födda i utlandet. *Anna, Cecilia och Linda* träffar jag i lokalerna där deras tjejgrupp håller till. Anna är 18 år och bor i Västra Innerstaden, hon bodde i Limhamn, som är ett av Malmö rikare villaområden, tills hon var sju och föräldrarna är födda i Sverige. Cecilia är 19 år och är född och uppvuxen i Gamla Rosengårdsstaden, ett villaområde i anslutning till Rosengård. Hennes föräldrar är födda i Sverige. Linda är 17 år och född och uppvuxen i Husie, ett område som gränsar till Rosengård, föräldrarna kommer båda från Malmö. *Miriam, Nadja, och Pauline* träffar jag i ett klassrum i deras högstadieskola, de går alla tre i nian. Miriam är 15 år och bor i Södra Innerstaden, ett utsatt område i Malmö, hon är född i Lund och har föräldrar födda i Sverige. Nadja är 15 år och är även hon född och uppvuxen i Södra Innerstaden, hennes föräldrar är utrikes födda. Pauline är 15 år och bor också i Södra Innerstaden, hennes föräldrar är utrikes födda. *Frida, Livia och Petra* träffar jag i kurators rum på deras högstadieskola. Frida är 14 år, uppvuxen på Värnhem, ett relativt centralt område i Malmö, och bor med sin mamma som är född i Sverige. Livia är 15 år, hon är född utomlands och bor även hon på Värnhem. Petra är 14 år och bor i Centrum men är uppvuxen i en mindre stad i Skåne, hennes föräldrar är födda i Sverige. *Kristina och Janna* träffar jag hemma hos mig. Kristina är 16 år och bor i Gamla Väster, som är ett välbärgat innerstadsområde, hennes föräldrar är födda i Sverige. Janna är 15 år och bor i Västra Hamnen, ett nybyggt område känt för sin arkitektur, även hennes föräldrar är svenskfödda.

6.1.1 Tjejernas definition av trygghet

Petra: ”när det känns som att det inte kan hända någonting”

Även om tjejerna påpekar att det finns olika typer av trygghet, till exempel ekonomisk och social, är det framförallt hotet om våld som framkommer när de talar om trygghet. Detta kan ha att göra med att intervjuernas fokus ligger på Malmö utemiljöer och att tjejerna därför uppfattade den frågan som central för mig, men som Heber (2008) beskrivit är det ofta lätt att koppla upplevelsen av trygghet till rädsla. Det kan handla om ett mer generellt plan, som Kristina uttrycker det; ”det är väl när man känner, man är inte rädd för någonting, man känner sig avslappnad, man känner sig säker, man behöver inte gå omkring och tänka...”. Det kan också vara mer konkret, Sara talar till exempel om en vän: ”ja, och så ser han rätt skräckinjagande ut, om jag hade gått med honom så hade jag nog känt mig trygg”. Här handlar det, precis som hos

Uhnoo (2008), om fysisk styrka. Både Sara och Anna beskriver i sina respektive intervjuer att man ska vara trygg i sig själv, och kopplar samman detta med att kunna försvara sig om något händer. Det kan också handla om att andra ska tro att man är stark, Anna säger: ”att man känner sig såpass stark själv att man dels kan göra motstånd och dels kunna utstråla det att man är såpass stark att ingen vågar göra något eller säga någonting”. Frågan om tjejerna tror att någon är rädd för dem möts oftast med ett skratt. De ser inte på sig själva som objekt för rädsla; kanske att mindre barn skulle kunna bli rädda för dem, men inga andra, resonerar de. Denna upplevelse av fysisk svaghet återkommer i alla intervjuer och flera av tjejerna uttrycker det som att tjejer är underlägsna killar i allmänhet, få gör skillnad mellan olika killars fysiska styrka. Hur den kvinnliga kroppen konstrueras som fysiskt svag kan vi se hos Widerberg (1995) och Young (2000), och det är tydligt att tjejernas upplevelse av kroppen påverkar deras vardag. De lever i en specifik situation och, som Moi (1999) påpekar struktureras kroppen i mötet med Andra.

Anna, Cecilia och Linda diskuterar skillnaden mellan att möta ett killgäng och ett tjejgäng; de säger att killarna kan ”hoppa på en” medan tjejerna kan fälla kommentarer eller skratta åt en. Detta skapar olika sorts otrygghet, men tjejerna är överens om att det fysiska hotet från killarna är värre. Detta resonemang återfinns också hos Listerborn (2002) som menar att kvinnor är rädda för män i allmänhet. Miriam, Nadja och Pauline menar att killar alltid är trygga eftersom de träffas utomhus och ”känner alla”, medan tjejer träffas mer hemma hos varandra. Walklates (2000) resonemang om *being local* kan, som tjejerna ser det, alltså gälla olika beroende på kön, eftersom de upplever att killarna har lättare att röra sig ute i det egna området. Här finns även en skillnad mellan tjejerna på högstadiet, som har en större trygghet i hemmet, och tjejerna i gymnasiet, som rör sig mer ute (men ändå ofta ser hemmet som den tryggaste platsen). Sara, som precis gått ut gymnasiet, menar att hon kunde vara rädd för äldre ungdomar i sitt bostadsområde när hon var yngre men inte är det längre. Skillnaden i ålder påpekas även av Heber (2007) och det går att se att de äldre tjejerna rör sig med större självklarhet på fler platser i staden. Här kan även klass, och eventuellt ”ras”/etnicitet, spela in. Kristina och Janna, de yngre tjejer som har föräldrar med högre socioekonomisk status och kommer från en helsvensk bakgrund, beskriver till exempel att de aktivt väljer bort vissa platser där de skulle känna sig otrygga (till exempel Rosengård och Kroksbäck) men att de känner sig trygga i sitt bostadsområde. Att undvika vissa områden är en strategi som även enligt Uhnoo (2008) är bunden till klass, olika personer har olika

möjligheter. Att till exempel ta en taxi hem eller helt enkelt att bosätta sig i ett område med låg brottsfrekvens är inte möjligt för alla. De yngre tjejer som bor i en mer utsatt del av Södra Innerstaden uttrycker större otrygghet i relation till det egna området än de andra som deltagit i intervjuerna och de talar sällan om andra delar av Malmö. Som vi har sett är den upplevda otryggheten större i utsatta områden, något som både kan kopplas till klass och ”ras”/etnicitet (BRÅ 2008b).

När jag frågar vidare, om mer konkreta situationer, finns ett fokus på andra människor. Petra menar att vara trygg innebär ”att man kan lita på andra människor” (jfr Heber 2008). Detta resonemang om tillit går att koppla till diskussionen om främlingskap som återkommer lite längre fram i analysen. Hur andra tittar på en eller faller kommentarer är ett återkommande tema, Jasmine beskriver tre män på bussen: ”de bara stirrade på mig, det var också obehagligt”. Men att ha andra människor runt sig är också centralt för upplevelsen av trygghet, menar tjejerna. Enligt Sara och Jasmine spelar det ingen roll vilka man har omkring sig, bara det är många. Miriam, Nadja och Pauline menar däremot att det ska vara folk man känner igen, från det egna området. Frida, Livia och Petra, som också går på högstadiet, resonerar likadant. Alder verkar återigen vara faktor som påverkar tjejernas upplevelse av andra människor. Att gå med sina föräldrar eller ett stort gäng kompisar menar däremot alla känns tryggt. Linda säger att hon måste känna minst två personer för att det ska kännas tryggt att befinna sig på en plats en längre stund. Anna menar att hoten ofta bara är fantasier och att man inte tänker på dem när man går i en större grupp. Påpekas bör dock att tjejerna uppger att det oftast känner sig trygga, något som, som vi ska se nedan, bland annat kan relateras till plats och handlingsutrymme.

6.1.2 Trygga och otrygga platser

Livia: ”...det är nästan tryggt överallt, förutom på kvällarna”

Frida: ”om man är på väg hem och man kommer nära hemma då känns det som om allting är över”

När jag frågar om en plats som känns trygg svarar nästan alla tjejerna hemmet eller det bostadsområde de bor i. Livia kopplar detta till att man är i säkerhet när man väl är hemma, ”det är ju nära hemma, då kan man springa snabbt”. Sara, som just har flyttat, känner annorlunda, hon berättar att hon känner sig otrygg i sitt nya bostadsområde, även om det är ett lugnt villaområde,

eftersom hon inte har bott där så länge och inte känner igen sig så bra. Som vi såg hos Uhnoo (2008) är det viktigt för upplevelsen av trygghet att känna sig hemma på en plats. Det spelar också roll om man har varit på en plats förut. Anna berättar: ”när vi hade varit ute så gick jag hem själv men det som gjorde att det kändes tryggt var att jag hade gått där med en killkompis jättemånga gånger och då visste jag liksom precis (...) men om det hade varit en ny gata eller vad man ska säga, och inget som jag känner igen, då hade jag nog varit räddare än jag var”. Att komma till en ny plats alldeles själv upplevs som otryggt, samma sak gäller att åka själv på bussen. Linda menar att det handlar om vana, ”man ska göra det en gång så att man ser att man har klarat det”. Att vara van vid en miljö kan kopplas till överskådlighet och förutsägbarhet (Hale 1996, Burgess 1998, Moran och Skeggs 2004). Anna menar att platser som man associerar till sådant man tycker om alltid känns trygga – till exempel tennishallen där hon tränar eller lokalen där hennes kör håller till.

En annan viktig faktor för att känna sig trygg är att känna andra i området (jfr. Walklate 2000). Janna, som har flyttat från Södra Innerstaden till Västra Innerstaden menar att hon känner sig trygg på båda platserna, men att förhållandet till Södra Innerstaden har ändrats: ”...när jag var yngre så, man hade fler kompisar här och sådär, nu har alla flyttat härifrån, det blir liksom en annan stämning”. Både Sara och Jasmine talar varmt om Rosengård som en trygg plats just för att den ”känns hemma”. De är uppvuxna där, hittar överallt och känner igen människorna. På samma sätt resonerar Nadja om sitt område: ”Jag tycker mitt område [är tryggt], man kan gå runt på natten utan, eller jag kan gå runt på natten utan att känna mig rädd för man känner liksom området, man har gått på samma dagis, man har liksom, sina kompisars storasyskon...”. Att känna igen både plats och andra människor är alltså viktigt, det egna bostadsområdet är en avgränsad plats där man lätt kan identifiera främlingar (jfr Moran och Skeggs 2004). Att besöka platser som man inte känner till kan däremot uppfattas som otryggt. Anna, som är uppväxt i Limhamn och Centrum, ser på Rosengård som en otrygg plats, och menar att det beror på att hon aldrig är där. Enligt Anna har det mycket att göra med var man är uppvuxen och vad man är van vid. Linda instämmer: ”Jag har ju alltid bott ute vid Rosengård, jag har varit den jag är på det sättet för att jag blivit uppväxt där. Och nu vill mamma flytta till Bunkeflo Limhamn för att hon blev uppväxt där och dit vill inte jag”. Det är tydligt i intervjuerna att det inte är själva platsen som är viktigast för tjejernas upplevelse av trygghet, det handlar snarare om *relationen* till platsen.

Rosengård och Limhamn kan kännas trygga eller otrygga beroende på vem som besöker området. Precis som Massey (1994) och Listerborn (2007) påpekar, finns ingen essentiell platsidentitet. Platsens betydelse skapas utifrån subjektiva upplevelser och är en del i det samspel som sker mellan faktorer som kön, klass och ”ras”/etnicitet. Samtidigt formas tjejernas erfarenheter utifrån vilka platser de bor på och ofta besöker, identiteten har vad Bondi (ref. i Listerborn 2007:51) kallar ”stickiness” – de vardagliga erfarenheterna laddar platsen med mening. Janna menar till exempel att en plats hon känner igen väl känns trygg även om hon inte är tillsammans med människor som hon känner – något som, som vi ska se nedan, annars ofta är centralt. Jag skulle därför vilja tala om *hemmahörighet* på en plats, att uppleva att man hör till och känner sig hemma, snarare än att tala om till exempel tillhörighet, ett begrepp som ofta kopplas till etnicitet eller nation (se t.ex. Alsmark et.al. 2007). Det tjejerna beskrivit här är en subjektiv upplevelse av platsen, men som vi ska se påverkas denna upplevelse även av föreställningar om olika platser och av strukturella ojämlikheter.

Trots att tjejerna upplever det egna området som tryggast, finns det skillnader i synen på olika platser. Dessa skillnader går att koppla till områdenas rykte, som Ericsson et al (2000) beskriver har media en viktig roll i denna process. Skillnaderna mellan olika områden i staden är även sammanlänkade med faktorer som klass och ”ras”/etnicitet, detta belyses bland annat av Lundström (2007:28) som talar om ”*rasifierade geografier*”. Till exempel kommer Rosengård, som är ett utsatt område med en hög andel utrikes födda, upp flera gånger bland de som inte bor där. Anna säger: ”områden där man kanske inte är så ofta, alltså jag vet inte, det kanske låter rasistiskt, men till exempel Rosengård, såhär utanför, om man aldrig är där och kanske inte vet hur det är så känns det också otryggt”. Nadja menar att ”ryktet gör stället dåligt för där händer, tänker man, typ alla säger att Rosengård är dåligt”. Andra områden som ses som otrygga är Sofielund och Kroksbäck, Janna säger till exempel: ”...och det är ju bara för att man hör dåliga saker jag inte vill, om någon säger att det är fest i Kroksbäck så hade jag inte heller velat gå dit, och det är bara för vad man hör för jag har ju aldrig varit där”. Hur man ser på ett område förändras när relationen till området förändras. Jasmine, som flyttat inom Rosengård från ett utsatt område till ett ”bättre” område beskriver: ”jag bodde ju ändå där, det fanns ingen smuts på den tiden (...) men nu... kackerlackor och sånt var har de kommit ifrån?”. Molina (1995) beskriver en liknande uppdelning i det utsatta området Gottsunda i Uppsala, hon menar att en

stigmatiserad bild av ett bostadsområde kan bidra till att gränser inom området förstärks. Att Jasmine inte identifierar sig med de delar av Rosengård som beskrivs som ”smutsiga” kan också ha att göra med Liljas (1999) resonemang om att man inte knyter an till platser som inte tilltalar en, Jasmine väljer i detta fall att identifiera sig med andra delar av Rosengård. Det kan även ses som en strategi för att höja områdets status och distansera sig från de ”dåliga” sidorna, området får här en betydelse som klassmarkör (jfr Lundström 2007). Vi kan här se hur subjektet agerar för att skapa en meningsfull relation till platsen trots de negativa föreställningar som finns om ett område.

Malmö beskrivs generellt av tjejerna som en segregerad stad, de två motpolerna är Rosengård och Limhamn. Skillnader i upplevelser av trygghet i det egna området kan kopplas till områdets läge och socioekonomiska status. Miriam, som bor i Södra Innerstaden, har varit med om att ”knarkare” hållit till i hennes trappuppgång, något som påverkade hennes upplevelse av trygghet i hemmiljön. Kristina, som bor i Västra Innerstaden säger att det förekommer överfall och våldtäkter i Slottsparken – den trygga miljön innehåller alltså vissa hot. Det finns en osäkerhet i talet om vissa områden, särskilt när det gäller utsatta områden men även när det gäller områden med ett centralt läge. Som Frida beskriver Värnhem/Centrum: ”det är ett bra område men ändå inte, man känner många människor men inte alla”. Otrygghet skapas även av främlingar som kommer till det område man brukar uppleva som tryggt. Frida fortsätter: ”och så just med Entré [ett nybyggt shoppingcenter] också, då kommer det folk som går i affärer och så känner man inte dem, och så de kanske hänger kvar här...”. Att tjejerna i vissa av områden uttrycker denna ambivalens kan ha en förklaring i högre brottsstatistik i Malmös centrala områden som därmed skapar en större känsla av otrygghet trots att tjejerna känner sig hemma. Den faktiska utsattheten för våld och andra brott påverkar med andra ord upplevelsen av trygghet, även om den inte är primär, tjejerna känner sig ju trots allt tryggast i det egna bostadsområdet. På frågan om ett område som har ”bra rykte” ändå kan kännas otryggt svarar de flesta på ett generellt plan – saker kan ju hända överallt och brottslingar kan förflytta sig mellan olika delar av staden. Min frågeställning baserades här på sådant som tjejerna sagt tidigare i intervjun (hur de kommenterat olika områden) och har därför belysts på olika sätt utifrån min formulering och tjejernas tidigare tankebanor. I vissa intervjuer uppstod en diskussion om att ”passa in” på olika platser och med olika människor, något som jag går djupare in på längre fram i analysen. Ett exempel på detta är

Limhamn, ett område med hög socioekonomisk status som av de flesta ses tryggt utifrån att det inte händer så mycket där men som kan upplevas som otryggt av personer som känner att de inte "passar in". Ett områdes rykte och status kan också påverka i en annan riktning, Janna säger: "om folk frågar var jag bor, då undviker jag helst att säga Västra Hamnen, för då blir det så 'jävla snobb' typ, och 'rikemansbarn' och så". Även tjejer som bor i områden med högre socioekonomisk status kan alltså distansera sig från vissa betydelser som de upplever att deras bostadsområde har för andra.

Det de flesta tjejer tar upp först när det gäller otrygghet är tidpunkten. Många tjejer menar att de inte reflekterar över platser som otrygga på dagen, men att det är många platser som blir otrygga under kvällstid. Sara säger: "om du går på stan när det är dag så känns det som shopping typ, eller fika, ja såhär vanligt. Om du går där på kvällen så känns det sådär barer och nattklubbar...". Som vi sett menar Lundström (2007) att de könade erfarenheterna av plats framförallt är tidsbundna, platsens förändring över tid belyses även av Massey (1994). Att gå ute på kvällen känns helt annorlunda från att gå ute på dagen, en orsak till detta är att miljön inte är lika överskådlig, någon kan gömma sig och "hoppa fram", man ser inte ansiktet på den man möter (jfr Hale 1996, Uhnoo 2008). Detta går att koppla till oförutsägbarhet, både när det gäller fysisk miljö och närvaron av andra människor. Mötet med främlingar på kvällen är en diskussion som återkommer nedan. Hur den fysiska miljön är utformad kommenteras också i intervjuerna. Platser som upplevs som estetiskt tilltalande ses även ofta som trygga. Frida beskriver hur en trygg plats ska vara: "om det är en mysig plats, som vid stranden är det fint...". Buskar och smala gator undviks av de flesta av tjejerna, likaså platser som är oöverskådliga på olika sätt. Linda menar att "en tunnel när man går ner, där är det ingenstans att ta vägen liksom" är otryggt. Kristina påpekar: "och sen också om det är såhär avskilt och gränder och mörkt och så... om man ser typ affärer som stängt igen och så". Tomma områden, utan andra människor beskrivs som obehagliga. Att den fysiska miljöns utformning är en faktor som påverkar upplevelsen av trygghet är tydligt (se t.ex. Hale 1996, Moran och Skeggs 2004, Listerborn 2002), men som vi ska se hänger det även ihop med vilka människor som vistas på en plats.

6.1.3 I mötet med andra människor

Livia: "Det är de som bor där som gör området"

Närvaron av andra människor är, som vi sett, central för upplevelsen av trygghet – men på olika sätt. Mötet med främlingar i staden hanteras på olika sätt i olika situationer och på olika platser, ibland är främlingar välkomna och ibland upplevs de som oroande. Närvaron av andra människor kan inte beskrivas så enkelt som att den väcker enbart rädsla eller enbart skapar trygghet, som Bauman (2003) påpekar finns det drag av både mixofobi och mixofili i såväl staden som dess innevånare. Sara säger om trygghet i Rosengård att "folk är ute och så, det är alltid nån som känner nån". Nadja menar att det ska vara "folk som jag sett innan eller folk som jag känner, som jag ser typ varje dag" för att hon ska känna sig trygg. Det egna området är avgränsat och består till större del av människor som uppfattas som "vänner" än som "främlingar" (jfr Bauman 1995). Även att röra sig på offentliga platser inne i centrala Malmö beskrivs ofta som tryggt, i alla fall dagtid. Då kan andra människor upplevas som trygghetsskapande, som Jasmine uttrycker det: "det är tryggare när det finns folk, fastän man inte känner dem". Att det finns andra människor på en plats betyder för de flesta av tjejerna att det finns personer som kan ingripa om det händer något. Men det beror mycket på vilka människor och vilka situationer. Cecilia menar att hon inte automatiskt känner sig tryggare bara för att där är fullt med folk, och Linda tillägger: "är det bara en grupp där som jag absolut inte känner då skulle jag få panik". Det beror alltså på vilken grupp man möter, till exempel anser alla tjejerna att det är mer obehagligt att möta en grupp äldre killar än en grupp yngre tjejer, detta kan relateras till Widerbergs (1995) diskussion om vem som upplevs vara fysiskt stark. I mötet med andra människor tolkas situationen utifrån möjliga faror (jfr Moran och Skeggs 2004). Det är många olika faktorer som spelar in i mötet med andra, såsom ålder, kön och utseende och det är därför svårt att uttala sig generellt. Moran och Skeggs menar att det är viktigt att inte alltid söka efter ett "either/or", utan att ta den ambivalens som finns runt rädsla och säkerhet på allvar (Moran och Skeggs 2004:174).

Tjejerna påpekar genomgående i intervjuerna att de nästan alltid känner sig trygga, men de kommer samtidigt upp med en mängd exempel på otrygga situationer i vardagen. Rädslan får dem sällan att stanna inomhus, och de vet hur de ska bemöta främmande människor så länge den de möter inte beter sig på ett sätt som bryter mot de outtalade reglerna vid ett möte. Linda beskriver hur ett möte, eller vad Bauman (1995) skulle beskriva som ett *mismeeting*, på gatan

kvällstid kan gå till. Hon beskriver att hon tittar på personen hon möter för att inte verka osäker, men inte möter blicken – i så fall tittar hon bort genast. Linda intar en kroppshållning och en blick som visar på *taktfull ouppmärksamhet*, som skapar ett skydd mot de människor hon möter (Goffman i Bauman och May 2004). Stannar hon en längre stund på en plats menar hon att det är viktigare att känna andra än om hon bara passerar. Här är det alltså, precis som Bauman beskriver, lättare att bara passera främlingar utan att känna närhet eller ansvar men svårare att hantera om man ska dela ett utrymme och främlingen stannar kvar.

Tjejerna har ofta varit med om möten med främmande personer som skrämte dem på olika sätt. Petra berättar: ”jag skulle en gång hem från skolan och det var ju ändå dag, det var inte så mycket folk, det var här vid gatan och så var det bara bilar, så var det en man som kom och spottade mig i ansiktet och skrek åt mig och jag vet inte varför”. I NTU (BRÅ 2009) framkommer att personer som tidigare utsatts för brott i större utsträckning uppger att de känner sig otrygga än de som inte utsatts för brott. Även om de möten tjejerna beskriver inte handlar om brott i statistikens mening, finns ändå en erfarenhet av andra personer som gör att de är på sin vakt. Flera författare har pekat på att kvinnor är särskilt utsatta för olika typer av trakasserier på grund av sitt kön (Hale 1996, Listerborn 2002, Burgess 1998). Jag ber tjejerna berätta om en situation när de känt sig otrygga och Lindas historia kan ses som ganska typisk för de intervjuade:

Ja, med min kompis, vi hade varit på fest i Höllviken och så skulle vi gå hem, så en rätt lång bit från busshållplatsen till mig så var det en man som stod och kissade i buskarna, han var helt svartklädd, alltså så svart luva, så vi gick skitsnabbt då, vi bara tystnade och så gick vi jättesnabbt förbi honom, och då när vi gick förbi så vände han sig om precis och började gå bredvid oss, så att då blev... jag kände bara hur mitt hjärta bankade jättesnabbt. Och sen, han svängde ned nästa gata och han bara ”lugn, ni ska inte vara rädda, jag ska inte göra nånting”, jag bara... jag har aldrig glömt det.

Linda beskriver hur hon förändrar sitt beteende när hon blir medveten om den främmande mannen; hon gör en bedömning av mannen som potentiellt farlig. Hennes bedömning baseras dels på kroppsliga attribut; det handlar om en person av manligt kön och han har kläder som gör det svårt att se hans ansikte, det skapas en osäkerhet runt vem personen är och vilka intentioner han har. Dels betar sig inte mannen utifrån en given mall utan står och kissar i buskarna, ett beteende som inte uppfattas som hotfullt men som obehagligt och som ett tecken på farlighet (jfr Moran och Skeggs 2004:161). När han sedan går bredvid tjejerna och dessutom tilltalar dem

bryter han helt och hållet med reglerna för ett *mismatching* och hans uppmaning om att de ska vara lugna innebär bara en ännu större rädsla från Lindas sida. Mannen är en främling som inkräktar och gör anspråk på tjejernas uppmärksamhet, han passar även in i mallen för någon som tjejerna upplever som farlig.

Enligt Simmel (1995b:144) upplevs främlingar snarare ”som främlingar av en bestämd typ” än som individer, Bauman (2003:27) menar att vissa grupper får representera ”strangeness as such”. Det finns grupper av främmande personer som tjejerna pekar ut som särskilt obehagliga att möta. Även om tjejerna flera gånger säger att det inte gick att knyta något visst utseende till otrygghet, ”det är insidan som räknas”, är det vissa saker som återkommer. Att beskriva vissa typer av grupper sitter långt in, detta skulle, som vi sett, kunna ha att göra med att tjejerna inte vill verka fördomsfulla utan aktivt vill vara med och skapa den bild jag får av dem. Men det kan också vara så att de vill ge en mer verklighetsnära och nyanserad bild, främlingen är inte ett hot i alla situationer. Tjejerna talar hellre om klädstil än om andra aspekter av utseende. Sara menar till exempel att ”när man var liten och såg nån som var alternativ, massa piercing och såhär... massa taggar i örat... det var ju såhär ’shit en satanist!’”. En utmärkande klädstil ser många av tjejerna som obehaglig, Kristina och Janna menar att ”emos och punkare” är ”läskiga”. Dessa grupper sticker ut och kan därför sägas bryta överenskommelsen om *taktfull ouppmärksamhet* (Goffman i Bauman och May 2004).

Mest framträdande är dock att det är män som tjejerna blir rädda för. Här handlar det som vi redan sett mycket om män generellt, kopplat till fysisk styrka (det första som alla intervjuade grupper associerat till). Men det handlar också om vem som tar plats. Såhär resonerar tjejerna i ena gruppen: Cecilia: ”Men det är ju lite så att, jag tror, i och med att de vågar (...) om man tar mycket plats på nåt sätt då är det ju lite som att man tränger undan andra” Anna: ”...för de kan ju vara två de som gestikulerar och så, det behöver ju inte vara en stor grupp” Linda: ”De har makten på nåt sätt. Så man blir rädd för dem tillslut.” Tjejerna i den här gruppen menar att det ofta handlar om hiphopare, en killgrupp som tar mycket plats och därför gör att tjejerna känner sig osäkra. Killarna kan även fälla kommentarer och därmed göra så att tjejerna känner sig mer synliga. Beskrivningen av klädstil återkommer hos Miriam, Nadja och Pauline, Pauline säger: ”om jag ser ett gäng killar så tror jag alltid typ, jag vet inte, att de är kaxiga och så (...) det beror

på sättet de klär sig också” och Miriam fyller i: ”typ de med byxorna nere, man märker att de är tuffa och så tänker man vad gör dem tuffa... de röker, och så börjar man tänka dåligt”. Kristina beskriver gruppen som ”gangsters”, Janna menar att hon blir räddare för svarta män och Livia menar att ”det är mest stora killgäng, alla är så, mörkhåriga...”. Janna förklarar sin rädsla med rykte, saker som man hör om olika grupper, här kan vi se hur Simmels (1995b) och Baumans (2003) teorier om hur vi ser vissa kategorier av människor som främmande påverkar upplevelsen. Det mest återkommande i tjejernas berättelser om killgängen är dock oförutsägbarheten samt att tjejerna plötsligt blir synliga (jfr Moran och Skeggs 2004). De strategier som de vanligen använder i mötet med andra människor gäller inte här, de blir själva beskådade och främmandegjorda. Som Moi (1999) påpekar, och som vi ska se längre fram, strukturerar mötet med andra kroppen och påverkar därmed känslan av trygghet.

En annan situation där andra människor kan vara obehagliga är när de är berusade och därför oberäknliga (jfr Uhnöo 2008). Petra berättar: ”...det kom fram nån fullegubbe och frågade om jag hade något knark eller sprit eller cigaretter och så sa jag nej, så blev han jättesur på mig...”. Situationen behöver inte vara direkt hotfull, Janna menar att ”det kan ju vara när man går på stan eller i parken och det kommer fram folk mitt i natten och börjar snacka med en och man fattar liksom inte vad deras syfte är”. Dessa personer bryter tydligt mot det överenskomna, att mötet med främlingen ska vara ett icke-möte. Livia säger att det är bäst att inte reagera i dessa situationer ”för man vet inte om de kan göra något tillbaka”. Oförutsägbarheten i situationen skapar en oro och begränsar därmed tjejernas handlingsutrymme. En känsla av otrygghet i mötet med andra kan också handla om mer diskreta saker, som blickar eller ansiktsuttryck. Livia säger att ”det beror på hur de ser ut, om de ser elaka ut i ansiktet eller om de ser trevliga ut” och Kristina menar att ”om folk kollar skumt, då känner jag mig också otrygg, att de kan ge en blick liksom...”. Sara och Jasmine diskuterar en händelse på bussen där tre män stirrade på dem och talade sinsemellan på ett språk tjejerna inte förstod. Från början beskriver Jasmine dem som tre araber, sedan går beskrivningen mer över till kläder, männen hade tights jeans och ”vad de antog var moderna kläder”. Tjejerna kommer fram till att det är hur männen tittade som var obehagligt, Sara: ”Men blickarna ja... Och så hör man när de pratar, man vet inte vad fan de pratar om och så. Och vad är det, är jag ful, är jag snygg, är jag tjock, är jag..?”. Resonemanget går här mellan flera olika plan, det handlar om en viss grupp av ”främlingar” som särskilt Jasmine både distanserar

sig ifrån och bekänner en typ av samhörighet med, hon påpekar att hon själv är arab och att alla araber inte är sådana. Denna ambivalens i förhållandet till gruppen, med både en närhet och en distans, gör det kanske lättare att beskriva klädsel eller beteende istället för att beskriva en viss kategori av främlingar. Distansen markeras genom att männen ”tror” att de har moderna kläder, Sara och Jasmine är däremot en del av den grupp som vet hur man ”egentligen” ska klä sig. Det finns även en distans i och med språket, männen befinner sig på sätet bredvid i bussen men är ändå långt borta eftersom tjejerna inte förstår vad de talar om. Blickarna däremot är ett typiskt exempel på det heterosexuella spel som vi sett är med och bygger könsrollerna och drar gränsen mellan manligt och kvinnligt (jfr Rosenberg 2007). Männen beteende upplevs visserligen som obehagligt, men Sara reagerar ändå med att tänka att det handlar om *hennes* utseende. Att få uppmärksamhet från andra (i detta fall män) betyder som vi sett också att man blir synlig och inte längre kan vara anonym. Som Moran och Skeggs (2004) och Listerborn (2008) påpekar innebär synligheten en större risk för verbala hot och kommentarer. Likadant är det på ”vägen ut till Persborg”, där Sara och Jasmine beskriver att bilarna alltid tutar på dem. Jasmine: ”Det är helt sjukt på sommaren, när alla går i linne och så, man kan inte ens gå där.” Flera av tjejerna beskriver även situationer där bilar saktar in när de åker förbi, de upplever det som skrämmande eftersom någon skulle kunna dra in dem i bilen. Det sker här ett ständigt bedömningstagande, när ska man veta att en situation är farlig och när det bara är ”på skoj”? De främmande männen befinner sig i den gråzon som Bauman (1995) beskriver som typisk för främlingen. Spelet mellan män och kvinnor bygger här på en ambivalens där någon som ”bara skojar” helt plötsligt kan visa sig vara farlig. Skeggs och Moran (2004) pekar just på detta, att *stranger danger* alltid innebär rädsla för någon som befinner sig nära. Detta kan i intervjuerna, liksom hos författarna, kopplas till de mest vardagliga erfarenheter. I intervjun med Frida, Livia och Petra blir detta tydligt – killarna i klassen, som tjejerna träffar varje dag, är ibland ”snälla” och kan ibland bete sig illa. Det kan handla om kommentarer, men också om saker skrivna på väggarna i skolan. Petra berättar: ”...det står en massa, alltså första veckan när jag började så stod det om mig att jag var en GB, en Gangster Bitch”. Frida berättar att detta även påverkar den tryggaste platsen, hemmet: ”jag känner mig inte trygg hemma när det är folk som ringer, alltså busringer och så...”. Det är också svårt att komma åt problemet eftersom ”man vet ju ändå vilka, fast inte exakt...”, tjejerna menar att det vore pinsamt att anklaga fel person.

Att tjejerna trots de situationer som beskrivits menar att de oftast känner sig trygga har till stor del att göra med en mängd strategier. En vanlig strategi är att umgås i grupp och alltså hålla sig till andra människor som man vet att man kan lita på. Som Bauman (1995) påpekar har vi en aktiv relation till, och känner ett ansvar för, vännen. Kristina menar att det är en stor skillnad mellan att gå ensam eller gå med vänner: ”då kanske man koncentrerar sig på det och går och pratar och kollar sig inte omkring. Då när man går själv då kollar man sig omkring och tänker... Man överdriver allting också”. Att umgås i grupp blir här subjektets svar på den strukturella position av svaghet som tjejerna har i förhållande till män (Widerberg 1995, Young 2000). Som vi ska se, använder tjejerna även strategier för att ”passa in” och därmed undvika att uppfattas som främlingar på en plats.

6.1.4 Att passa in; handlingsutrymme och strategier för att känna sig trygga

Jasmine: ”om du går värsta catwalken så tittar ju folk mer, men om du går avslappnat och vanligt då smälter man liksom in”

Upplevelsen av trygghet i staden påverkas, som vi sett, av vilken relation tjejerna har till olika platser och av mötet med andra människor. Kroppen är, med Mois (1999) ord, en situation som struktureras av världen runt omkring oss. Puwar (2004) pekar på hur egenskaper hos den egna kroppen, såsom kön och ”ras”/etnicitet påverkar våra möjligheter att ta plats. I detta stycke analyseras det handlingsutrymme som tjejerna har att röra sig tryggt i staden, utifrån ovan förda diskussioner om plats och andra människors beteende.

De flesta av tjejerna tycker att det är viktigt att passa in på en plats, även om de ibland reagerar på att man ska behöva anpassa sig. När det gäller att passa in i olika bostadsområden har tjejerna olika åsikter. Linda beskriver varför hon inte skulle vilja bo i Limhamn: ”jag skulle aldrig ha känt mig trygg i mig själv, för jag är inte alls som de, för jag tänker liksom de är blonda, de är jättespinkiga (...), snobbiga, de har märkeskläder till höger och vänster, medan jag kommer där och shoppar på H&M (...) jag har brunt hår och är inte särskilt spinkig...”. Lindas resonemang har framför allt att göra med klassattribut såsom kläder, hon menar även att området Limhamn skulle vara mest likriktat. Hennes resonemang tyder på att hon inte skulle kunna ”passera” som en Limhamnsbo (jfr Skeggs 1999, McClintock 1995). Jasmine är på samma linje när hon beskriver Limhamn, ”alla har samma stil, det är därför det är svårare att passa in där... i Rosengård, det

finns allt möjligt typ från snobbar till... alla stilar". Vi kan här se hur Limhamn upplevs ett exempel på vad Bauman (2003) kallar mixofobi, en ö av likhet där människor är mindre vana att möta främlingar. Sara, som praktiserat på en skola, menar att det är lättare för barnen att vara annorlunda på en invandrartät skola eftersom det finns så många barn med olika erfarenheter och därför en större acceptans. Hon menar att en vana vid det som är annorlunda skapar mindre rädsla för det främmande (jfr Listerborn 2008). I Saras beskrivning finns i stället det positiva mötet med främlingar, mixofilin. Men det finns också andra sätt att se på områden i Malmö. Sara menar att vissa stilar sticker ut även i Rosengård, "på Rosengård så var det ett par som såg ut som nåt möllanpar som var lite såhär alternativa, med gammeldags barnvagn, det tyckte jag var konstigt i alla fall". Olika kategorier av personer är alltså främlingar på olika platser. Anna känner sig trygg i centrum eftersom hon menar att det är många olika sorters människor där, däremot upplever hon att det är svårare i Rosengård: "ja alltså i den situationen är det nog mer att man känner att man inte passar in, då känns det som att man, som jag har blont hår då, (...) när man väl går in där då känner man att man är hundra gånger mer synlig". På samma sätt resonerar Kristina och Janna om Rosengård. Kristina: "Jag skulle spela match eller någonting i Rosengård (...) och då var det så att det var vinter och klockan var typ sju, så det var ändå mörkt och då var det, de bara 'jävla svenne' och en massa sånt" . Janna: "...jag känner inget folk där och jag vet att alla där har fördomar om mig, jag känner mig inte trygg där". Här kan vi se att både klass, men kanske framförallt "ras"/etnicitet spelar en roll för vem som känner sig trygg i ett område. Uhnou (2008:18) finner i sin studie att vissa ungdomar antar "att »råsnobbar« från rikemansområden är rädda för »förortens« ungdomar och andra att »svenskar« kan vara rädda för »invandrare«". Tjejerna i Lundströms (2007) studie, *Svenska latinas*, beskriver att de känner sig trygga i förorten eftersom de upplever att de passar in, detta gäller även de tjejer som är uppvuxna i innerstaden men har ett utseende som klassificerar dem som "invandrare". Flera av tjejerna i mina intervjuer talar om "synlighet" och att inte "smälta in". Hos Moran och Skeggs (2004) kopplas synligheten till risken för påhopp, att synas kan, som i Kristinas fall leda till kommentarer från andra. Puwar (2004) talar om *space invaders*, att vissa kroppar inte passar in på vissa platser. Detta blir tydligt i tjejernas bild av Malmö som en segregerad stad, Janna säger: "på vissa ställen är det ett visst folk som accepteras" och menar att det finns en uppdelning i rummet mellan "svenskar och invandrare".

I två av fokusgrupperna uppkom en diskussion om sammanslagningen av skolor mellan Kroksbäck och Limhamn. Sara och Jasmine menade att det måste ha varit obehagligt för eleverna från Kroksbäck att komma till en skola i Limhamn, där de inte kände sig hemma eller passade in. Anna, som själv kommer från Limhamn, menade snarare att det var för mycket att begära av eleverna i Limhamn att de skulle släppa in en ny grupp. Även om tjejerna ser det ur olika synvinklar är de ense om att det är ett problem att blanda elever från så olika områden, de menar att eleverna är alltför olika. Enligt Livia skapar olika områden olika beteenden, hon beskriver till exempel gäng från Rosengård: ”[de] betar sig lite, gängbråk och alltså om någon krossar en ruta kanske de andra gör det för att visa att de är likadana...”. Bauman (2003) menar, som vi sett, att en delad stad föder otrygghet som leder till en ännu större separation av olika grupper i staden. Tjejernas resonemang om olika grupper går på denna linje.

Upplevelsen av trygghet handlar alltså mycket om var man känner sig hemma (plats) och var man upplever att man blir accepterad (andra människor). Sara berättar om hur hon försöker passa in när hon är på en ny plats, men sedan alltmer kan slappna av och vara sig själv när hon har lärt känna andra på den platsen. Sara: ”så var det nu när jag började högskolan, jag var skiträdd först därför att jag inte kände nån alls, så jag kom och var såhär tyst bara och skulle vara lite gullig typ, men sen när jag väl lärde känna folk och skaffade vänner kunde jag vara mig själv. Högljudd och vulgär och så... skratt”. Anna menar att det i vissa sammanhang snarare ses som fel att smälta in, det finns ett värde i att våga vara annorlunda. Men utrymmet att vara annorlunda finns inte överallt, ”där man bor där kanske man vill sticka ut mer och känna att okej, bland dem som jag är med där vill jag sticka ut men när det kommer till nån annanstans då vill jag passa in (...) då måste jag sjunka tillbaka... ändra personligheten och liksom passa in istället”.¹⁴ Tjejernas handlingsutrymme varierar med hur bekväma de känner sig i en viss miljö. Ju mer hemma de känner sig desto större möjlighet ser de att uttrycka sig och att synas. I det egna området och på den egna skolan är andra främlingar, men i nya miljöer och i bostadsområden där de inte ”passar in” gäller främlingskapet dem själva. Enligt Bauman är främlingen i en position ”of *objectivity*”, att vara främling innebär att man ser en situation utifrån och man blir därför aldrig riktigt

¹⁴ Bauman (1995:201) menar att ”individuality depends on social conformity”, i det moderna samhället behöver vi skilja oss från massan, men kan endast göra det på ett sätt som accepteras av andra.

accepterad av gruppen (Bauman 1995:79). Att vara främling innebär alltså att befinna sig i den gråzon där man varken upplevs vara vän eller fiende.

När det gäller den egna kroppens utseende associerade särskilt de yngre tjejerna oftast till valet av kläder och mer sällan till andra aspekter såsom "ras"/etnicitet. Den första reaktionen tjejerna gav var att man inte ska vara för lättklädd, men samtidigt att man borde få klä sig hur man vill. Trots att tjejerna i ena ändet försvarar rätten att själv välja hur man ska se ut, förhåller de sig tydligt till hora/madonna-diskursen (se Lundström 2007). Nadja säger att "om man ska till affären så tar man typ inte på sig klackar och shorts och så, för då tänker man, då tror man att den personen vill att man ska kolla på den". Det har alltså även här att göra med synlighet. Att tjejerna så direkt tar upp kläder visar att det är något de faktiskt reflekterar över. Om inte annat tvingas de reflektera över hur de klär sig utifrån hur andra reagerar, Frida vill till exempel inte gå alltför lättklädd, "då kollar alla bara och typ skriker 'hora' efter en och sånt...". Å andra sidan kan man få kommentarer om man är för okvinnlig också, ett exempel på detta är uttrycket "Gangster Bitch" som insinuerar en hårdare typ av kvinnlighet och upplevs som negativt laddat av tjejerna. Kategorin "sexualitet" blir här, liksom Rosenberg (2007) understryker, viktig för konstruktionen av kön, det gäller att vara kvinnlig, men inte en "hora". Att inte dra blickarna åt sig blir ett sätt för tjejerna att kunna röra sig i rummet utan att få kommentarer. Handlingsutrymmet skapas härmed utifrån vad som anses vara " normalt " för unga tjejer (jfr Eriksson 2003). Att få kommentarer från andra är något som återkommer i tjejernas vardag, men även detta varierar mellan olika platser. Janna beskriver hur Sofielund, en del av Södra Innerstaden, skiljer sig från Centrum: "varje gång jag är där, det är, man blir liksom sedd på ett helt annat sätt på något sätt, för där kommer folk med kommentarer eller blickar".

Det finns saker man själv kan göra för att passa in mer eller mindre, beroende på vad omgivningen begär. Tjejerna kommer upp med en mängd strategier som de använder sig av för att känna sig trygga i olika situationer. Cecilia beskriver hur hon tänker kring detta:

Vad jag alltid har är att det skulle handla om att jag är kort, så att, och jag har ju fått ta mycket skit för det, (...) jag har försökt bygga upp en lite tuffare stil med kläder och så för att på nåt sätt skydda mig från det tror jag (...) jag tänker att ju snällare stil jag har och ju mer oskyldig jag ser ut desto lättare känns det väl att gå på mig.

Cecilias strategi handlar om att passera som lite hårdare än hon kanske egentligen är och hon väljer aktivt att inte framställa sig som ”oskyldig”. Eftersom hon brukar få kommentarer på grund av att hon är kort vill hon inte förstärka detta med att inta en position som svag och lätt att ge sig på. Som ovanligt kort väljer hon även, med Lundströms (2007:182) ord, en ”imitation av särart snarare än av likhet”. Att Cecilia har en svensk medelklassbakgrund kan vara en faktor som ger henne handlingsutrymme till att inte framhäva sin ”kvinnlighet”, till exempel till skillnad från de arbetarklasskvinnor som Skeggs (1999) beskriver. Att inte framstå som osäker är en strategi som återkommer i flera av tjejernas berättelser. Det kan till exempel handla om kroppsspråk. Linda säger att hon ”brukar gå med blicken upp” för att verka säker och att det är bra att våga titta på den man möter, även om man inte tittar personen i ögonen. Anna säger att ”om man går på dan, då går man kanske bara såhär typ, att man inte är rädd för nånting, och samma stil eller hur man går skulle man vilja ha på kvällen när man går själv på de gator där det är mörkt”. Men att framstå som säker när man egentligen är rädd är inte en strategi som fungerar för alla. De yngre tjejerna beskriver oftare mer konkreta strategier. Nadja berättar: ”min kompis sa att hon brukar leka handikappad (...) om hon ser nån äcklig man som kollar på henne då brukar hon leka handikappad, då går de för de tycker synd om henne”. Här handlar det mer om att spela på sin fysiska sårbarhet och positionera sig som mer utsatt än man egentligen är (jfr Widerberg 1995). När tjejerna går ensamma innebär mobiltelefonen en trygghet. Miriam säger att man kan låtsas prata i telefon och Petra berättar att hon brukar tala med sin mamma i telefon när hon går hem ensam på kvällen. Pauline beskriver hur hon ropat ”mamma!” till en kvinna längre fram för att bli av med en man som följde efter henne. Att höra till ett sammanhang och inte vara alldeles ensam är alltså viktigt. Allra vanligast är det att bli följd av en kompis, en strategi så vanlig att tjejerna sällan reflekterar över den. Uhnö (2008) beskriver även undvikande av vissa platser som en vanlig strategi, som vi ska se i de skrivna berättelserna sker även detta oftast utan att tjejerna reflekterar över det. Tjejernas subjektiva upplevelser av att de (och andra) passar in på vissa platser kan, som vi sett relateras till struktur. Särskilt kategorierna kön och sexualitet strukturerar det handlingsutrymme tjejerna har när de rör sig i utomhusmiljön. Sociala kategorier som klass och ”ras”/etnicitet påverkar vilka människor som upplevs som främlingar på olika platser i staden.

6.2 Skrivna berättelser

Skrivövningen utfördes i två skolklasser, den ena var en niondeklass, den andra en gymnasieklass. Alla som deltog i gruppintervjuer tillfrågades, men det var få av dem som lämnade in/ville göra skrivövningen. Syftet med skrivövningen var att komplettera fokusgruppsintervjuerna med mer personliga berättelser och även att få en större bredd i materialet. Många berättelser var korta och lämnade inte så stor plats för reflektion som intervjuerna gjorde, men det går ändå att se vissa återkommande mönster och berättelserna kompletterar intervjuerna i det att tjejerna mer konkret reflekterar över hur de känt sig på specifika platser under en dag. Högstadietjejernas- och gymnasietjejernas berättelser redovisas här var för sig för att möjliggöra en tydligare jämförelse baserad på ålder.

6.2.1 Högstadieklassen

I materialet från högstadieskolan framkommer att tjejerna inte reflekterar så mycket över de platser de besöker varje dag; skolvägen, rasthallen och andra platser i skolan upplever de flesta som trygga. Som en av tjejerna beskriver det: ”jag går alltid samma väg till skolan (...) jag tänker inte så mycket på det, jag känner mig faktiskt trygg nästan överallt”. Ett par av tjejerna beskriver hur de undviker småvägar på väg till skolan, de går hellre där det är mycket trafik och många andra människor. ”Jag tar den vägen jag alltid brukar ta, den säkra, trafikområdet var det finns mycket folk eftersom mina föräldrar varnar mig att inte ta genvägar”. Flera tjejer känner sig tryggare på ”öppna” platser utan buskage och en tjej undviker att gå igenom en park där det har ”hänt grejer”. En annan tjej beskriver hur en av två lika långa skolvägar känns mycket kortare: ”det känns mycket bättre att ta ’torg-vägen’ för att jag brukar träffa mina vänner och för att min moster bor i villaområdet så jag känner mig tryggare”. I skolan beskriver tjejerna att de är på de ”vanliga” platserna tillsammans med klasskompisarna, de trivs för det mesta och känner sig trygga i rasthallen, utanför klassrummen, i skolmatsalen. Ingen nämner skolgården. Tjejerna beskriver de platser de vistas på och dessa platser upplevs generellt som trygga. Flera författare beskriver *undvikandet* av platser som en strategi för att känna sig trygg (Uhnoo 2008, Burgess 1998). Tjejerna uppger sällan att de undviker platser, men det är tydligt i berättelserna att de aktivt väljer att vara på platser som de upplever som trygga. Vardagen och rutinen återkommer i beskrivningen av trygga platser. Skolan och hemmet innehåller inte de mängder av nya intryck som Simmel (1995a) beskriver i staden och så länge tjejerna håller ihop med sina vänner i rasthallen eller utanför klassrummet behöver de inte relatera till främmande personer i särskilt

stor utsträckning. Att tjejerna går i nian och har gått länge på samma skola verkar spela in: ”men jag tycker mycket om de [lärarna] och min skola för att jag har gått här sen förskolan så jag känner mig trygg här”. Efter skolan går de flesta hem och stannar hemma, av dessa beskrivs hemmet som en mycket trygg plats: ”jag trivs hemma, där känner jag mig som bäst när jag är med min familj för då känner jag mig trygg, bekväm och glad”. De flesta uppger att de känner sig trygga även utanför hemmet, men en tjej påpekar att ”det beror på vilka människor som befinner sig på olika platser”. Hon berättar att ”en stor och kraftig man” stirrade på henne och hennes kompis när de var på McDonalds och att det kändes obehagligt. Tjejerna beskriver ett begränsat antal platser i staden, ofta är de utomhus i samband med någon fritidsaktivitet. När tjejerna rör sig ute beskriver de oftast att de har någon med sig och att det då känns tryggare. ”Vi slutade vid nio då det redan blivit mörkt ute men jag kände mig inte rädd för att jag var med mina 5 kompisar”.

När tjejerna beskriver en fredag- eller lördagkväll utomhus befinner de sig alltid i sällskap med andra. De träffas ofta hemma hos någon innan de går ut tillsammans på kvällen. Aktiviteter som nämns är antingen att gå på shoppingcenter (dag), fika, gå på bio, gå på konsert, bara vara utomhus eller gå på fest. Att gå på shoppingcenter beskrivs som tryggt, det är en ”lugn atmosfär”, men de andra aktiviteterna, som sker kvällstid, kan innehålla moment av otrygghet. Bauman beskriver köpcentret som ”an escape from the messiness of the ’real world’”, det är en kontrollerad värld som är skapad för att kännas trygg (Bauman 1995:226). I denna värld beskriver tjejerna en lugn tillflykt.¹⁵ Ute på gatan är det däremot annorlunda, särskilt kvällstid. Tjejerna beskriver dels hur andra människor påverkar känslan: ”jag undvek att gå genom gustav [Gustav Adolfs torg] för där fanns det många fullgubbar”, ”jag var rädd på vägen hem för det var en kille som sprang igenom oss, men jag trodde att han sprang efter oss”. Och dels en känsla av otrygghet som infinner sig när de är ute ensamma på kvällen: ”det kändes tryggt eftersom vi var fler men jag skulle inte vilja gå ut själv på kvällen”, ”hon följde mig en bit, vi tog den vägen där man kunde se mest människor därför att det kändes tryggast. Sen småsprang jag sista biten hem”. Går man däremot tillsammans med andra upplevs även kvällen som relativt trygg. Vissa platser undviks utan att tjejerna riktigt tänker på det, till exempel folktomma platser: ”vi undvek inga platser, vi gick där det fanns mycket folk”. En tjej beskriver hur hon gick på konsert tillsammans med kompisar, hon ville verkligen vara där och hade sett fram emot konserten, samtidigt säger

¹⁵ Hillevi Ganetz (2005) beskriver köpcentret som en plats som framförallt besöks av kvinnor.

hon att ”jag kände mig inte så trygg bland folk man aldrig har sett”. Högstadietjejerna nämner sällan mötet med främmande människor och beskriver, till skillnad från gymnasietjejerna, inte situationer där de umgås med killar.

6.2.2 Gymnasieklassen

Få av gymnasietjejerna beskriver hemmet, deras historier koncentrerar sig framförallt på utemiljön och skolan. Endast en av tjejerna inleder sin berättelse hemma, hon berättar att hon kände sig ”självklat trygg”, men att det just då var byggställningar runt huset och ”byggubbar” som kunde se in, något som var obekvämt. En annan beskriver hemmet som tryggt eftersom hon låser dörren och har en hund som skäller när det kommer någon. Större delen av gymnasietjejerna beskriver att de cyklar, åker bil eller tar bussen till skolan, de kommer från olika platser i Malmö. Vägen till och från skolan upplevs som trygg av de flesta, förutom någon som påpekar trafiken som en orosfaktor. En av tjejerna uppger att hon inte gillar att cykla vid Södervärn eftersom där är så lite folk, men att det inte är så farligt dagtid. En annan beskriver att hon åkte buss ensam men att det var tryggt eftersom det var ”rutin och det var fint väder”. I skolan beskrivs klassrum, bibliotek och matsal. Alla dessa platser upplevs som trygga, särskilt tillsammans med klasskompisarna. Tjejerna har även lektioner på andra gymnasieskolor, detta beskrivs som mer otryggt eftersom de inte känner eleverna på de andra skolorna. Eleverna på en av skolorna beskrivs också som ”annorlunda” än eleverna på tjejernas skola och detta upplevs som obekvämt. Tjejerna på gymnasiet rör sig helt tydligt på fler platser än högstadietjejerna, något som också verkar leda till att de i högre grad känner sig trygga. Ålder är därför en viktig variabel för upplevelsen av trygghet.

Att gå och fika eller sitta i parken efter skolan upplevs som tryggt, det sker oftast tillsammans med kompisar. En tjej tycker att alla platser inne i staden känns ”ungefär lika trygga”, och tillägger att hon aldrig har varit med om något obehagligt där. En annan tjej beskriver att hon och kompisarna försökte undvika ”’playboy’ mannen som sitter på rullatorn” som gjorde att de kände sig otrygga (jfr Uhnoo 2008:18 som menar att de ”sliskiga” männen upplevs som hotfulla av unga tjejer), men att det inte var så farligt eftersom de befann sig på platsen med tre killkompisar. En av tjejerna träffar flera olika kompisar under eftermiddagen och beskriver att hon hela tiden känner sig trygg, just att få sällskap verkar vara centralt; ”jag och en vän cyklade hem tillsammans efter tio, jag kände mig trygg”. Att promenera ensam på kvällen kan däremot

upplevas som otryggt, en tjej beskriver det som särskilt otryggt att möta en grupp killar i sin egen ålder. En annan tjej känner sig trygg på kvällen när hon går tillsammans med sin pojkvän; ”han är vältränad och stark så inget händer mig”. Gymnasietjejerna nämner killar i mycket större utsträckning än de yngre tjejerna. De ser ”killkompisarna” som ett skydd, särskilt mot andra män. Killarna verkar vara mer närvarande i deras liv än i de yngre tjejernas fall, de skapar ett handlingsutrymme (det känns tryggare när de är med) men utgör också det främsta hotet (killgäng eller män som är äldre än tjejerna).

På en fredag- eller lördagkväll säger många av tjejerna att de samlas först och sedan går ut tillsammans. De flesta betonar att det känns extra tryggt i sällskap med killar, ”jag kände mig ganska trygg för att vi var med en kille som vi känner”. Andra betonar att de inte vill gå ensamma, ”jag går aldrig ut själv för det är bara läskigt på kvällen”. Att vara med andra gör en också mindre sårbar enligt tjejerna, en av dem skriver: ”...lite obekvämt med folk som tittade på en när de gick förbi, men ignorerade det eftersom jag var med vänner”. En annan beskriver att hon undviker små gator med många träd eftersom man inte kan veta vad som döljer sig där, hon föredrar stora gator med trafik eftersom där finns andra människor. Andra människors bemötande kan påverka upplevelsen, en tjej beskriver att ”om jag möter någon blir jag lugnare om de är lugna och struntar i mig, och jag blir mer nervös av människor som skrattar, är ljudliga och tittar på mig”. En annan beskriver att hon försöker undvika berusade personer, ”män!”, eftersom de inte har någon kontroll över sig själva. Som vi sett i intervjuerna kan även avsaknad av andra människor bidra till otrygghet. En otrygg situation beskrivs av en tjej när hon stod och väntade på sina vänner i ett villaområde i en kvart, men hon understryker att hon inte var rädd i situationen. Hon menar att man är mindre sårbar om man försöker att inte vara rädd och att hon, trots att hon sällan går ensam, inte är rädd när hon gör det. På ett liknande sätt beskriver Uhnöo (2008) att många ungdomar uppger att de sällan är rädda. Detta har, enligt Uhnöo, ibland att göra med hur man definierar rädsla men också med att rädsla framför allt upplevs i vissa specifika situationer. Upplevelsen av trygghet skiljer sig i denna berättelse från rädslan på det sättet att situationen inte upplevs som trygg, men inte heller som farlig. Rädsla är, som vi såg hos Heber (2008), bara ett av flera begrepp som kontrasteras mot trygghet.

Tjejernas handlingsutrymme vidgas, som vi kan se, i och med att de blir äldre. Detta kan delvis ha att göra med att de rör sig över större områden i staden och därför känner igen fler platser. De yngre tjejerna uppger färre platser där de känner sig trygga, även om de ofta känner sig trygga på de platser de beskriver. Tjejerna agerar alltså utifrån det handlingsutrymme de har och utifrån vad relationen till rummet tillåter (jft Puwar 2004, Eriksson 2003). Att handlingsutrymmet vidgas med ålder verkar också ha att göra med en förändrad relation till killar, även om det handlingsutrymme killarna ger också riskerar att skapa ett beroende (tjejerna känner sig framför allt trygga när killarna är med). Det vidgade handlingsutrymme som skapas av att umgås med killar kan kopplas till faktumet att tjejerna upplever sig som fysiskt svaga, killar ses därför både som ett hot och som beskyddare (jfr Widerberg 1995, Young 2000). Att de yngre tjejerna alla kommer från ett och samma utsatta område i Malmö kan även vara en faktor som påverkar upplevelsen av trygghet, hade studien utförts i ett område med högre socioekonomisk status hade svaren kanske varit annorlunda. Men trots olikheterna finns det mönster som återkommer hos båda grupperna. Det framgår tydligt att det är de vardagliga, rutinartade situationerna som upplevs som allra tryggast och i dessa situationer befinner sig tjejerna oftast i sällskap med sina vänner.

6.3 Trygghetsvandring

Trygghetsvandringen utfördes tillsammans med elever på en högstadieskola i stadsdelen Centrum i Malmö. Ett tjugotal elever (tjejer och killar) promenerade tillsammans med personal från skolan och anställda på gatukontoret i skolans närmiljö. Deltog gjorde också journalister från "Vårt Malmö". Eftersom antalet vuxna som inte direkt deltog i elevernas vandring var stort kan man anta att mitt deltagande inte påverkade ungdomarnas agerande nämnvärt. Eleverna hade själva varit med och bestämt var de skulle gå och dokumenterade vandringen genom att fotografera och anteckna. De hade många åsikter om platserna vi besökte och det var tydligt att de rörde sig mycket i den offentliga miljön. Särskilt platser som inte användes (tomma platser) eller som hade dålig belysning kommenterades. Skolgården hade till exempel en stor, tom asfalterad yta och i anslutning till en park fanns en övergiven idrottsplats. Förslag lades för att dessa platser skulle kunna användas på olika sätt. Ungdomarna ville också se mer belysning både i parker och på gator. De menade att det var obehagligt att gå genom parken när det var mörkt, men att många av dem ändå gjorde det. Många av ungdomarna cyklade till skolan och till fritidsaktiviteter och de hade därför kommentarer på trafik och cykelvägar, vissa gator ansågs vara svåra att korsa med

cykel. De kommenterade inte klotter eller nedskräpning i någon större utsträckning, endast skräp som låg på borden inne på skolgården där de brukade sitta. Påpekas kan att vandringen skedde en solig eftermiddag i maj, vilket kan göra att de platser som på kvällen upplevs som otrygga inte fick lika mycket uppmärksamhet som de skulle ha fått under en trygghetsvandring kvällstid.

Trygghetsvandringen speglade inte skillnader mellan könen eller andra skillnader inom gruppen av ungdomar. Den gav snarare en bild av vad ungdomarna i grupp ansåg vara viktigt i utemiljön. Den tydligaste slutsatsen som kan dras av den deltagande observationen är att ungdomarna använder sig mycket av utemiljön. Den fysiska miljön är en synlig struktur som uppenbart påverkar ungdomarnas handlingsutrymme i vardagen. Det är därför viktigt att arbeta för ett stadsrum som bidrar till att ungdomar känner sig trygga, även om denna studie i sin helhet visat på många andra faktorer som ligger till grund för upplevelsen av trygghet i det offentliga rummet (jfr Listerborn 2002).

7. Sammanfattande diskussion

Att trygghet upplevs olika av olika grupper i samhället har konstaterats av många författare. Detta faktum blir också tydligt i denna studie, vi kan se många likheter i tjejernas resonemang men också variationer beroende på ålder och bakgrund. Att just titta på unga tjejer har varit relevant utifrån att det är en grupp som rör sig mycket ute i staden men som också ofta känner sig otrygg. Särskilt viktigt har i denna studie varit tjejernas egna upplevelser och hur de själva beskriver sina vardagliga erfarenheter av trygghet och otrygghet i staden Malmö. Det har på flera sätt varit fruktbart att kombinera olika metoder. Min roll som forskare har varierat från samtalsledare till tolkare av skrivet material till betraktare. Tjejerna har fått möjlighet att uttrycka sig både i ord och i skrift och de olika typerna av berättelser kompletterar varandra.

Tryggheten är, som vi sett, en subjektiv upplevelse, men den kan också relateras till strukturer i samhället. Via det intersektionella angreppssättet kan vi se hur kön, klass, ”ras”/etnicitet, sexualitet och ålder interagerar både i tjejernas relation till rummet och i deras möten med andra människor. Vår position i samhället skapas strukturellt utifrån bland annat dessa kategorier, men subjektet har också ett handlingsutrymme. Vi kan se att kroppens relation till rummet innebär begränsningar för var tjejerna känner sig trygga i staden, men tjejerna har också möjligheter att agera för att vidga sitt handlingsutrymme till exempel genom att umgås i grupp eller undvika

vissa platser. Erfarenheten av att olika kroppar passar olika väl in i rummet är en av de faktorer som strukturerar tjejernas möjligheter att känna sig trygga på platser i staden. Olika kroppar läses som tillhörande olika kategorier av människor och utifrån dessa kategoriseringar kan vi förstå hur grupper av personer blir främlingar på vissa platser och smälter in på andra. I denna studie har vi sett hur kategorierna kön, klass och ”ras”/etnicitet påverkar var tjejerna anser sig passa in.

Erfarenheten av vilka platser som känns trygga skapas till stor del i mötet med andra människor. Mötet med främlingar i staden innebär en ambivalens och ett ständigt (om än ofta oreflekterat) agerande för att kontrollera den osäkerhet som finns i situationen. Denna ambivalens och oförutsägbarhet är, som vi sett, nära knuten till otrygghet. Det är framförallt i mötet med personer som bryter reglerna för ett icke-möte, till exempel killar som fäller kommentarer eller berusade personer, som tjejerna känner sig otrygga. Liksom Moran och Skeggs (2004) vill jag därför koppla främlingen som fenomen till rädsla för brott och till otrygghet. Ambivalensen som finns i mötet med främlingen kan även relateras till rummet. Att känna *hemmahörighet* innebär att ha en relation till en plats och kan även det kopplas till överskådlighet och förutsägbarhet (att känna igen sig). Tjejerna känner sig som tryggast i en vardaglig miljö där förflyttningar i rummet sker på rutin. När de befinner sig i denna miljö har de nästan alltid människor de känner väl omkring sig. Som vi sett hos Bauman (2003), kan sökandet efter trygghet resultera i ett tillbakadragande från det offentliga rummet. Detta är dock inte fallet för de unga tjejer som deltagit i studien. Även om de yngre tjejerna rör sig mindre i staden än de äldre, kan man se att gruppen använder sig av det offentliga rummet. För att känna sig trygga använder tjejerna en mängd strategier; oftast för att passa in, men ibland även för att markera olikhet. Vilka strategier de använder beror på deras handlingsutrymme, en faktor som även den struktureras utifrån kategorier som kön, klass, ”ras”/etnicitet, sexualitet och ålder. Det är till exempel lättare för tjejer som bor i ett område med hög socioekonomisk status att undvika otrygga situationer och obehagliga miljöer. Här kan vi återigen se hur subjektets handlingsutrymme skapas utifrån samhällsliga strukturer och rummets begränsningar.

Att påverka upplevelsen av trygghet är, som vi kan se, en komplex uppgift. Samtidigt kan konkreta förändringar, till exempel i den fysiska miljön, påverka handlingsutrymmet och få unga tjejer att känna sig tryggare. Att närmare studera var och i vilka sammanhang unga tjejer känner

sig trygga är därför av intresse. Att fokusera på specifika platser, såsom skolmiljön eller tjejernas närområde skulle här vara intressant utifrån faktumet att tjejerna upplever sig ha ett annat handlingsutrymme än killar i många miljöer. Utrymmet för olika grupper av människor att röra sig mellan olika platser i staden är även en aspekt som påverkar upplevelsen av trygghet och som kan studeras närmare. En möjlighet skulle här vara att titta på mer specifika grupper av tjejer för att jämföra hur olika grupper upplever sina möjligheter att känna sig trygga i staden. Kategorierna klass, ”ras”/etnicitet, sexualitet och ålder kan alla vara relevanta att titta närmare på.

8. Referenser

- Acker, Joan (2005) ”Tankar om klass: några feministiska metodologiska frågor” i Åsa Lundqvist, Karen Davis och Diana Mulinari (red.) *Att utmana vetandets gränser*, Liber, Malmö
- Alsmark, Gunnar, Tina Kallehave och Bolette Moldenhawer (red.) (2007) *Migration och tillhörighet: inklusions- och exklusionsprocesser i Skandinavien*, Makadam förlag, Lettland
- Ambjörnsson, Fanny (2004) *I en klass för sig. Genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*, Ordfront Förlag, Stockholm
- Andersson, Birgitta (2001) *Rädslans rum – trygghetens rum – ett forskningsprojekt om kvinnors vistelse i trafikrummet*, VINNIVA Rapport VR 2001:32, Lund
- Barbour, Rosaline S. och Jenny Kitzinger (red.) (2001) *Developing Focus Group Research. Politics, Theory and Practice*, Sage Publications, Gateshead
- Bauman, Zygmunt (1995) *Modernity and Ambivalence*, Polity Press, Great Britain
- Bauman, Zygmunt (2003) ”City of Fears, City of Hopes”, Goldsmiths College, University of London, ISBN: 1 904158 37 4
- Bauman, Zygmunt och Tim May (2004) *Att tänka sociologiskt*, Korpen, Göteborg
- Bourdieu, Pierre (1984) *Distinction : a social critique of the judgement of taste*, Harvard University Press, Cambridge
- Bryman, Alan (2004) *Social Research Methods*, Oxford University Press, Chennai
- BRÅ (2008a) *Nationella Trygghetsundersökningen 2007. Om utsatthet, trygghet och förtroende*, Rapport 2008:3, Brottsförebyggande rådet
- BRÅ (2008b) *Otrygghet och segregation. Bostadsområdets betydelse för allmänhetens otrygghet och oro för brott*, Rapport 2008:16, Brottsförebyggande rådet

- BRÅ (2008c) *Trygghetsvandringar*, Idéskrift nr 16, Brottsförebyggande Rådet information och förlag, Stockholm
- BRÅ (2008c) *Trygghetsvandringar*, Idéskrift nr 16, Brottsförebyggande Rådet information och förlag, Stockholm
- BRÅ (2009) *Nationella Trygghetsundersökningen 2008. Om utsatthet, trygghet och förtroende*, Rapport 2009:2, Brottsförebyggande rådet
- Collins, Patricia Hill (2007) "Black Feminist Epistemology [1990]" i Calhoun, Craig, Joseph Gerties, James Moody, Steven Pfaff och Indermohan Virk, *Contemporary Sociological Theory, Second Edition*, Blackwell Publishing, Singapore
- Collins, Patricia Hill (2000) "It's All in the Family: Intersections of Gender, Race, and Nation" i Uma Narayan och Sandra Harding, *Decentering the Center – Philosophy for a Multicultural, Postcolonial, and Feminist World*. Indiana University Press, USA
- Cudd, Ann E. (2000) "Multiculturalism as a Cognitive Virtue of Scientific Practice" i Uma Narayan och Sandra Harding, *Decentering the Center – Philosophy for a Multicultural, Postcolonial, and Feminist World*. Indiana University Press, USA
- de los Reyes, Paulina, Irene Molina och Diana Mulinari (2003) "Introduktion – Maktens (o)lika förklädnader" i Paulina de los Reyes, Irene Molina och Diana Mulinari (red.) *Maktens (o)lika förklädnader. Kön klass & etnicitet i det postkoloniala Sverige*, Atlas, Bjärnum
- de los Reyes, Paulina och Diana Mulinari (2005) *Intersektionalitet: kritiska reflektioner över (o)jämlighetens landskap*, Liber, Malmö
- de los Reyes, Paulina och Satu Gröndahl (2007) "Introduktion. Framtidens feminismer – vägar bortom törnrosalandet" i Paulina de los Reyes, Satu Gröndahl, Pia Laskar, Lena Martinsson och Tiina Rosenberg (red.) *Framtidens feminismer. Intersektionella interventioner i den feministiska debatten*, Tankekraft Förlag, Hägersten
- Djurfeldt, Göran, Rolf Larsson och Ole Stjärnhagen (2003) *Statistisk verktygslåda – samhällsvetenskaplig orsaksanalys med kvantitativa metoder*, Studentlitteratur, Lund
- Eduards, Maud (2002) *Förbjuden handling. Om kvinnors organisering och feministisk teori*, Liber, Kristianstad
- Eldén, Sara (2005) "Att fånga eller bli fångad i diskursen? Om diskursanalys och emancipatorisk feministisk metodologi" i Åsa Lundqvist, Karen Davies och Diana Mulinari (red.) *Att utmana vetandets gränser*, Liber, Malmö

- Ericsson, Urban, Irene Molina och Per-Markku Ristilampi (2000) *Miljonprogram och media*, Berlings Skogs AB, Trelleborg
- Eriksson, Maria (2003) *I skuggan av pappa*, Förlags AB Gondolin, Polen
- Flick, Uwe (2006). *An introduction to Qualitative research*. 3rd edition. London: Sage.
- Ganetz, Hillevi (2005) "Damernas paradis?" i Tora Friberg, Carina Listerborn, Birgitta Andersson och Christina Scholten (red.) *Speglingar av rum*, Symposion, Stockholm/Stenhag
- Giddens, Anthony (1979) *Central Problems in Social Theory. Action, Structure and Contradiction in Social Analysis*, The Macmillian Press LTD, Hongkong
- Hale, Chris (1996) "Fear of Crime: A Review of the Literature", *International Review of Victimology* 4, sid. 79-150
- Haraway, Donna (1988) "Situated Knowledges: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective" *Feminist Studies*, Vol. 14, No. 3. (Autumn, 1988), pp. 575-599
- Heber, Anita (2007) *Var rädd om dig. Rädsla för brott enligt forskning, intervjupersoner och dagspress*, Kriminologiska institutionens avhandlingsserie nr 23, Stockholm
- Heber, Anita (2008) *En guide till trygghetsundersökningar. Om brott och trygghet*, Tryggare och mänskligare Göteborg, Elanders, Göteborg
- Hübinette, Tobias och Carina Tigervall (2008) "Fostrad till svensk – sedd som främling" i *I&M, Invandrare och Minoriteter. Tidskrift för forskning, politik, kultur och debatt*, nr 6 2008, ISSN 1404-6857, Grafiska Punkten, Växjö
- Jacobs, Jane (1993) *The Death and Life of Great American Cities*, The Modern Library, USA
- Klarqvist, Björn (2002) *Inga enkla grejer. Trygghet och mänsklighet som brottsförebyggande projekt*, Chalmers Tekniska Högskola, Media Print Uddevalla AB, Uddevalla
- Lilja, Elisabeth (1999) *Den ifrågasatta förorten. Identitet och tillhörighet i moderna förorter*, Byggnadsförskningsrådet, Borås
- Listerborn, Carina (2002) *Trygg stad. Diskurser om kvinnors rädsla i forskning, policyutveckling och lokal praktik*, Chalmers, Göteborg
- Listerborn, Carina (2007) *Kroppen som situation : om kön, makt och rum. Del 1, Begreppsutveckling*, Lunds universitet, Inst. f. kulturgeografi och ekonomisk geografi, Lund

- Listerborn, Carina (2008) ”Våld, rädsla och trygghet i vardagen” i *I&M, Invandrare och Minoriteter. Tidskrift för forskning, politik, kultur och debatt*, nr 5 2008, ISSN 1404-6857, Grafiska Punkten, Växjö
- Lundqvist, Åsa, Karen Davies och Diana Mulinari (red.) (2005) *Att utmana vetandets gränser*, Liber, Malmö
- Massey, Doreen (1994) *Space, Place and Gender*, University of Minnesota Press, Minneapolis
- McClintock, Anne (1995) *Imperial Leather. Race, Gender and Sexuality in the Colonial Contest*, Routledge, USA
- Michell, Lynn (2001) ”Combining focus groups and interviews: telling how it is, telling how it feels” i Rosaline S. Barbour och Jenny Kitzinger (red.) *Developing Focus Group Research. Politics, Theory and Practice*, Sage Publications, Gateshead
- Moi, Toril (1999) *What is a Woman?*, Bookcraft LTD, Midsomer Norton, Somerset
- Moran, Leslie och Beverly Skeggs (2004) *Sexuality and the Politics of Violence and Safety*, med Paul Tyler och Karen Corteen, Routledge, Cornwall
- Mulinari, Diana (2005) ”Forskarens biografi och situerad kunskapsproduktion” i Åsa Lundqvist, Karen Davis och Diana Mulinari (red.) *Att utmana vetandets gränser*, Liber, Malmö
- Narayan, Uma (2000) ”Essence of Culture and a SenSe of History: A Feminist critique of Cultural Essentialism” i Uma Narayan och Sandra Harding, *Decentering the Center – Philosophy for a Multicultural, Postcolonial, and Feminist World*. Indiana University Press, USA
- Narayan, Uma och Sandra Harding (2000) *Decentering the Center – Philosophy for a Multicultural, Postcolonial, and Feminist World*, Indiana University Press, USA
- Nordström, Åsa (red.) (2004) *Upp till 18 – fakta om barn och ungdom*, Barnombudsmannen rapporterar BR2004:06, SCB-tryck, Örebro
- Norén Bretzer, Ylva (2004) *Brottsförebyggande och trygghetsarbete i Göteborg samt en utvärdering av Tryggare och Mänskligare Göteborg*, Media Print, Uddevalla
- Putnam, Robert D. (1993) *Making Democracy Work. Civic Traditions in Modern Italy*, Princeton University Press, New Jersey
- Puwar, Nirmal (2004) *Space Invaders. Race, Gender and Bodies Out of Place*, Berg, UK

- Rosenberg, Tiina (2007) "Är alla marginaliseringar likvärdiga?" i Paulina de los Reyes, Satu Gröndahl, Pia Laskar, Lena Martinsson och Tiina Rosenberg (red.) *Framtidens feminismer. Intersektionella interventioner i den feministiska debatten*, Tankekraft Förlag, Hägersten
- Sahlin, Ingrid och Malin Åkerström (red.) (2000) *Det lokala våldet. Om rädsla, rasism och social kontroll*, Liber, Stockholm
- Simmel, Georg (1995a) "Storstäderna och det andliga livet" i *Hur är samhället möjligt och andra essäer*, Bokförlaget Korpen, Göteborg
- Simmel, Georg (1995b) "Främlingen" i *Hur är samhället möjligt och andra essäer*, Bokförlaget Korpen, Göteborg
- Skeggs, Beverly (1999) *Att bli respektabel. Konstruktioner av klass och kön*, Daidalos, Uddevalla
- Stanko, Elizabeth A. (2003) *The Meanings of Violence*, Routledge, Bodmin
- Ungdomsstyrelsen (2009) *Tjejourerna en växande kraft. Insatser mot hedersrelaterat våld och förtryck*. Ungdomsstyrelsens skrifter 2009:2
- Uhnoo, Sara (2008) *Ungdomars tal om rädsla för våld*, Tryggare och mänskligare Göteborg, ISBN: 978-91-976531-2-1
- Walklate, Sandra (2000) "Brott och lokalsamhälle – rädsla eller tillit?" i Sahlin, Ingrid och Malin Åkerström (red.) *Det lokala våldet. Om rädsla, rasism och social kontroll*, Liber, Stockholm
- Widerberg, Karin (1995) *Kunskapens kön. Minnen, reflektioner och teori*, Nordstedts, Stockholm
- Widerberg, Karin (2005) "Alternativa metoder – alternativa förståelser: att utforska det sociala och det multipla 'jaget' genom minnesarbete" i Åsa Lundqvist, Karen Davis och Diana Mulinari (red.) *Att utmana vetandets gränser*, Liber, Malmö
- Yin, Robert K. (2007) *Fallstudier – design och genomförande*, Liber AB, Slovenien
- Young, Iris Marion (2000) *Att kasta tjejkast. Texter om feminism och rättvisa*, Atlas, Finland
- Young, Iris Marion (2005) "Lived Body versus Gender" i Philomena Essed, David Goldberg och Audrey Kobaiashi, *A Companion to Gender Studies*, Blackwell Publishing, Malden
- Ålund, Aleksandra (1999) "Etnicitetens mångfald och mångfaldens etniciteter. Kön, klass, identitet och ras" i Erik Olsson, red., *Etnicitetens gränser och mångfald*, Carlssons Bokförlag, Bjärnum

8.1 Otryckta källor

Lag 2003:460, 18§, <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/20030460.htm> , senast besökt 23/5 2009

Malmö stad (2009a) ”Trygghetsmätningen 2007”

<http://www.malmo.se/arbeteintegration/valfardforalla/vfanyheter/flertryggamalmoborpafler.aar.5.76b00688114b7562b52800026459.html> senast besökt 21/4 2009

Malmö stad (2009b) ”Mål och åtgärder för arbetsgruppen trygghet”

<http://www.malmo.se/arbeteintegration/valfardforalla/trygghet.4.33aee30d103b8f15916800070920.html>, senast besökt 6/4 2009

Malmö stad (2009c) *Detaljplan för insats*, bilaga till Årsplan för SSP-samverkan, SSP, Stadsdelen Centrum

Malmö stad (2009d) ”Trygghet – Välfärd för alla”

<http://www.malmo.se/arbeteintegration/valfardforalla/trygghet.4.33aee30d103b8f15916800070920.html> senast besökt den 6/5 2009

9. Bilagor

Bilaga 1

Tabell, de intervjuade tjejernas bakgrund

Informant	Bor	Född/uppväxt	Föräldrars arbete	Egen sysselsättn	Ålder	Utl. bakgrund*
Sara	Villaområde i Malmö	Rosengård	Lärare, förskolelärare	Högskola	19	X
Jasmine	Rosengård	Utlandet/ Rosengård	Förskolelärare, butiksägare	Gymnasiet	19	X
Anna	Västra Innerstaden	Limhamn	Jobbar på resebyrå, nyligen arbetslös	Gymnasiet	18	-
Cecilia	Gamla Rosengårdsstaden	Gamla Rosengårdsstaden	Förskolelärare, Folkhögskolelärare	Gymnasiet	19	-
Linda	Höja/Husie	Höja/Husie	Jobbar med ”plåt”, sjukskriven	Gymnasiet	17	-
Miriam	Södra Innerstaden	Annan stad, Skåne	Arbetslösa	Högstadiet	15	-
Nadja	Södra Innerstaden	Södra Innerstaden	Undersköterska, fabriksarbetare	Högstadiet	15	X
Pauline	Södra Innerstaden	Södra Innerstaden	Förskolelärare, lärare	Högstadiet	15	X
Frida	Värnhem	Skånsk landsbygd/ Värnhem	Sjukskriven	Högstadiet	14	-
Livia	Värnhem	Utlandet/ Värnhem	Hemvårdsinspektör	Högstadiet	15	X
Petra	Centrum	Skånsk tätort	Chef inom sjukvården, design	Högstadiet	14	-
Kristina	Gamla Väster	S. Innerstaden/ G:la Väster	Reklamchef, personalchef	Högstadiet	16	-
Janna	G:la Väster/ Limhamn	S. Innerstaden/ G:la Väster	Optikerassistent chef på företag	Högstadiet	15	-

* Tjejerna med utländsk bakgrund är här antingen själva födda i utlandet eller har båda föräldrarna födda i utlandet

Bilaga 2

Tabell, bakgrund högstadielklassen

Bor	Född/uppväxt	Föräldrars arbete	Ålder	Utl. Bakgrund*
Södra innerstaden	Annan stad, Skåne	Arbetslösa	15	-
S. Innerstaden	S. Innerstaden	Svarvare/ Sony Ericsson	16	-
S. Innerstaden	S. Innerstaden	Båda är lärare	15	X
S. Innerstaden	Utlandet	Arbetar i butik/ studerar	14	X
S. Innerstaden	Annan stad, Sverige	Sjuksköterska	15	X
S. Innerstaden	Annan stad, Sverige	Barnskötare och arbetar i butik	16	X
S. Innerstaden	S. Innerstaden	Buschaufför, sjuksköterska	15	X
S. Innerstaden	Utlandet	Förskollärare, arbetar i butik	15	X
S. Innerstaden	S. Innerstaden	Undersköterska och på fabrik	15	X
S. Innerstaden	S. Innerstaden	Förskollärare, lärare	15	X

* Själva födda i utlandet eller med båda föräldrarna födda i utlandet

Bilaga 3

Tabell, bakgrund gymnasieklassen

Bor	Född/uppväxt	Föräldrars arbete	Ålder	Utländsk bakgrund*
Söderkulla	Nydala	”Livsmedel” och förskolelärare	19	X
Västra Innerstaden	Annan stad, Sverige	Forskare/överläkare och konstpedagog/konsthistoriker	18	-
Södra Innerstaden	Annan stad, Sverige	Arbetslös, hotell/revisionsbyrå	19	-
Limhamn	Limhamn	Chef, lärare	19	-
Lönngården	Lönngården	Sjuksköterska, begravningsbyrå	18	X
Limhamn	Limhamn	Reklam, sjuksköterska	19	-
Svedala	Annan stad, Skåne	Revisorsassistent, egenföretagare	18	-
Hyllie	Utlandet	Taxichaufför, undersköterska	18	X

* Själva födda i utlandet eller med båda föräldrarna födda i utlandet

Bilaga 4

Intervjuguide

Berätta lite om er själva, vad ni gör på fritiden, vad ni pluggar...

Berätta om en plats som känns trygg! Varför känns det så?

Känner ni er tryggare i vissa områden?

Spelar det någon roll om området ligger nära där ni bor för hur tryggt det känns?

Vad får er att känna er hemma på en plats? (Att hitta? Att känna andra?)

Vad är trygghet?

Berätta om en gång när ni känt er otrygga utomhus!

Känner ni igen er i varandras historier?

Vad gör ett område till otryggt? (Andra människor? Tystnad? Byggnader?)

Kan ett bostadsområde som har bra rykte ändå kännas otryggt? Varför i så fall?

Finns det platser ni undviker?

Hur kan områden upplevas olika beroende på tiden på dygnet?

Tror ni att alla upplever trygghet lika? Tjejer/killar, unga/gamla, annat?

Finns det någon viss typ av personer ni är rädda för? Varför? Beteende/utseende.

Tror ni att andra kan vara rädda för er?

Tror ni att hur ni själva ser ut spelar någon roll för hur folk bemöter er? Hur? Vad är i så fall viktigast: kläder eller andra saker i utseendet?

Är det viktigt att "smälta in" på en plats?

Kan man själv göra något för att bättre smälta in? (Klä sig på ett visst sätt, röra sig på ett visst sätt...)

Påverkar det upplevelsen av trygghet?

Bilaga 5

Skrivövning

Den här uppgiften handlar om upplevd trygghet; var och när man känner sig trygg i staden. Saker som känns jobbiga och platser där det känns bra att vara. Det handlar om var du brukar gå och var du brukar vara men också hur mötet med andra människor påverkar dig.

1. Beskriv vad du gjorde i måndags eller i tisdags. Var du var, vilka platser du trivdes på och vilka platser du helst undvek. Börja på morgonen, vilken väg du gick till skolan, fortsatt med platser du var på i skolan, på eftermiddagen och kvällen. Försök att komma ihåg detaljer och fundera över hur du kände dig på olika platser (trygg, bekväm, rädd...). Påverkar andra människor den känslan?

2. Beskriv nu på samma sätt senast du var utomhus en fredag- eller lördagkväll. Gick du ensam eller tillsammans med andra? Om du var med andra, träffades ni innan ni gick ut? Fanns det platser du hellre ville vara på eller platser du undvek? Hur kände du dig på olika platser? Påverkades din känsla av hur andra människor betedde sig?

Fyll också i:

1. Jag bor i området _____ Jag är född i _____

2. Min/mina föräldrar

Jobbar med: _____

Studerar: _____

Annat, nämligen: _____

De är uppväxta i (land, stad, ev. område):
